

Πολιτικές, Κοινωνικές και Πολιτισμικές όψεις της "πραγματικής" πραγματικότητας και η φιλοσοφία της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης

Δ.Ρόκος

Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) του Ε.Μ.Π.

"Περιβάλλον και Ανάπτυξη"

Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.

Εισαγωγή

Η Ανάπτυξη, μια αξιολογική έννοια με εγγενές το πρωτογενώς θετικό και δημιουργικό της περιεχόμενο, για όλους τους ανθρώπους, όπου γης, δεν παύει να αποτελεί έναν υποκειμενικό/αξιολογικό όρο, συνώνυμο ή παράπλευρο με μια σειρά από έννοιες με αντικειμενική υπόσταση, όπως π.χ. "αύξηση", "εξέλιξη", "κίνηση", "μεταβολή", "πρόοδος", "αλλαγή", "ριζική αλλαγή", "επανάσταση".

Κι αυτό, ανάλογα με την κοσμοθεωρητική, κοινωνική, πολιτική, οικονομική, πολιτισμική, φιλοσοφική, αλλά και την ειδικότερη επιστημονική ή και συντεχνιακή άποψη, επιλογή, μονομέρεια ή και "αποκλεισμό" του καθ' ενός από μας.

Έτσι, η "Ανάπτυξη" μπορεί να έχει ιδρυματική, συγκεντρωτική ή αποκεντρωτική, συμμετοχική ή και αυτοδιαχειριστική αντίληψη, αλλά και -σε άλλο επίπεδο- χωρική, γεωγραφική, κλαδική, θεματική ή και τομεακή αναφορά.

Σε κάθε περίπτωση, η κατάσταση, τα μεγέθη και οι ποιότητες της όποιας Ανάπτυξης (οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, πολιτισμικής και τεχνικής/τεχνολογικής), συναρτώνται αμέσως ή εμμέσως

- με τις κάθε φορά συγκεκριμένες συνθήκες και τις διαλεκτικές σχέσεις της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας μιας περιοχής, αλλά και με τις πολυδιάστατες σχέσεις, αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις τους και τις τάσεις μεταβολών τους δια μέσου του χρόνου,
- με τις πραγματικές δυνατότητες, τους περιορισμούς και τις προοπτικές των Φυσικών και Ανθρώπινων Διαθεσίμων της,
- με τις σχέσεις/αλληλοσυνδέσεις/αλληλεξαρτήσεις/αλληλεπιδράσεις του ΑΝΘΡΩΠΟΥ με τη ΦΥΣΗ και τέλος, αυτονομίως,
- με την πολιτική βούληση, το ήθος, τις αξίες και τις επιλογές των δυνάμεων που βρίσκονται στην, ή διεκδικούν, ή μάχονται την εξουσία, όπως αυτές, πάντα, μαχητικά συνυπάρχουν με την κυρίαρχη (μέση) κοινωνική συνείδηση και την κάθε φορά κοινωνική δυναμική, αλλά και επηρεάζονται καταλυτικά ή και καθορίζονται και από υπερεθνικούς (Ε.Ε. κ.λπ.) και διεθνείς παράγοντες.

Για να υπερβούμε δημιουργικά όλες τις επιβιώνουσες δογματικές αντιλήψεις, αλλά και τις συνακόλουθες υποκειμενικές, κάθε τύπου, μονομέρειες και να αποκτήσουμε ένα κοινό τόπο συνεννόησης και αναφοράς, θα μπορούσαμε να ορίσουμε την ΑΝΑΠΤΥΞΗ:

ως μια νέα, διαφορετική απ' την προηγούμενη, "καλύτερη" κατάσταση **ισορροπίας** ανθρώπινων, κοινωνικών και παραγωγικών **σχέσεων** και **συστημάτων** χρήσεων γης, παραγωγής, διανομής, απασχόλησης και κατανάλωσης, με στόχο τη "βέλτιστη" αξιοποίηση των "**πραγματικών**" δυνάμεων και δυνατοτήτων της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας,

σύμφωνα με το κάθε φορά κυρίαρχο κοινωνικό πλαίσιο αξιών, επιλογών, σχεδιασμών, πολιτικών και δράσεων των δυνάμεων που βρίσκονται, διεκδικούν ή μάχονται την εξουσία.

Αλλά η **Ολοκληρωμένη Φύση** της διαλεκτικής και αδιάσπαστης ενότητας της κάθε φορά συγκεκριμένης φυσικής και κοινωνικοοικονομικής ολικής πραγματικής πραγματικότητας, (ή αλλιώς του Φυσικού και Κοινωνικοοικονομικού Χώρου ή Περιβάλλοντος, ή των Φυσικών και Ανθρώπινων Διαθεσίμων), μ' άλλα λόγια της **Φύσης** με τον **Άνθρωπο**, τις συλλογικότητές του και την κοινωνία, χαρακτηρίζει, καθορίζει, αλλά και μαρτυρά/αποδεικνύει την κατάσταση, τα μεγέθη, τις ποιότητες και τις προοπτικές της "**Ανάπτυξης**", στο συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, στα πεδία της οικονομίας, της κοινωνίας, της πολιτικής, του πολιτισμού και της τεχνικής/τεχνολογίας, με θεμελιακές αναφορές στις αξίες, τις αρχές, τις επιλογές, τη θεωρία και την πράξη, το ήθος, τις στάσεις και τις συμπεριφορές, τη συμμετοχή, την ευθύνη, τη συνείδηση και τη δυναμική των πολιτών και των συλλογικοτήτων τους, ως των βασικών παραγόντων "παραγωγής" της.

Έτσι, απαιτούνται και προϋποτίθενται για κάθε περιοχή/περιφέρεια οι με διεπιστημονική και ολιστική μεθοδολογία Ολοκληρωμένες Αποδόσεις (Integrated Surveys) των φυσικών και ανθρώπινων διαθεσίμων, αλλά και των πολυδιάστατων σχέσεων, αλληλεξαρτήσεων και αλληλεπιδράσεών τους και των τάσεων μεταβολών τους δια μέσου του χρόνου, για θεμελίωση μιας πραγματικά Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, δηλαδή:

της ταυτόχρονα οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής, πολιτισμικής και κατάλληλα τεχνικής/τεχνολογικής, και γι' αυτό Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, γιατί θα τελείται πάντα σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στον Άνθρωπο ως πρόσωπο, όπως αυτός εντάσσεται ειρηνικά και δημιουργικά στο Φυσικό και Πολιτισμικό Περιβάλλον του, ως οργανικό και αναπόσπαστο μέρος του και όχι ως κυρίαρχος, ιδιοκτήτης, "επενδυτής" ή εκμεταλλευτής του.

Θεμέλια της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης είναι οι απλές ουσιώδεις και όχι διακηρυκτικές μόνο αξίες της ανθρωπότητας: η ειρήνη, η δημοκρατία (πολιτική, κοινωνική και οικονομική), η ελευθερία, η δικαιοσύνη, η ισότητα και η κοινωνική αλληλεγγύη.

Μεθοδολογικά εργαλεία της αποτελούν, η διεπιστημονικότητα και η ολιστική διερεύνηση, μελέτη, αντίληψη, κατανόηση και αντιμετώπιση, με συμμετοχικές διαδικασίες, των αντικειμενικά πολυδιάστατων, ιδιαίτερα σήμερα, θεμάτων και προβλημάτων της "Ανάπτυξης" και του Περιβάλλοντος, με ταυτόχρονη αναγνώριση, σεβασμό και αξιοποίηση της αυτόχθονης σοφίας των ανθρώπων του μόχθου και των βουνών.

Και υποκείμενο, αλλά και υλική βάση της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης είναι ο ενεργός, υπεύθυνος, ευαίσθητος, συνειδητός, μορφωμένος και ολόπλευρα ενημερωμένος, δημιουργικός πολίτης και οι κινήσεις, πρωτοβουλίες και συλλογικότητές του.

Αυτός ο πολίτης αντιλαμβάνεται εύκολα τη σκοπιμότητα των ψευδεπίγραφων επιθετικών προσδιορισμών της Ανάπτυξης ως "Βιώσιμης" (όταν το 1992 το 20% του παγκοσμίου πληθυσμού καρπούται το 86% του παγκοσμίου πλούτου), ή "Αειφόρου" (ένθα η αειφορία έχει την ίδια επιστημονική αξιοπιστία με εκείνη του "αεικινήτου"), οι οποίοι καταγιγιστικά προβάλλονται και διαφημίζονται από τους νεοφιλελεύθερους απολογητές της, αλλά και αναπαράγονται καλόπιστα αλλά αφελώς, από όλο και λιγότερους ευτυχώς καλούς επιστήμονες, οι οποίοι όμως δυστυχώς αρχίζουν να ενδίδουν πλέον στα θέλητρα της "πράσινης", "μπλε" και "έξυπνης" τώρα "ανάπτυξης".

Οι επιστήμονες αυτοί έχουν στο μυαλό τους – και επιφανειακά μόνο – την εξαιρετική δουλειά της WCSD (World Commission on Sustainable Development) που μας έδωσε τη σημαντικότερη ανάλυση, αλλά και τον αμφιλεγόμενο ορισμό της "βιώσιμης ανάπτυξης" στο "Our Common Future" (1987), και όχι την απόλυτη διαστρέβλωσή της από όσους (Ευρωπαϊκή Ένωση, Στρατηγική της Λισσαβόνας, νεοφιλελεύθερες και σοσιαλδημοκρατικές

κυβερνήσεις, Διεθνείς Οργανισμοί κ.λπ.) την θεμελιώνουν στην ανταγωνιστικότητα των ασύδοτων στις μέρες μας αγορών, την "επιχειρηματικότητα" (που θέτει ως όραμα την κοινωνία των "πωλητών" και των "πελατών"), την καινοτομία (η οποία μετατρέπει την παιδεία από το κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα μόρφωσης και πολιτισμού για κάθε πολίτη, σε εμπόρευμα και εργαλείο εξάσκησης στις τεχνικές κερδοφορίας του κεφαλαίου) και τις "ευέλικτες μορφές εργασίας" (οι οποίες προσπαθούν να εκλογικεύσουν στις μέρες μας "την εκμετάλλευση του ανθρώπου από άνθρωπο").

Η Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη δεν είναι μια νέα σωτηριακή θεωρία. Είναι ένας δύσκολος δρόμος. Είναι ο δρόμος για ένα καλύτερο και ειρηνικό κόσμο για όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως τόπου, χρώματος, φυλής, θρησκείας, αντιλήψεων και κοσμοθεωριών, στο κοινό μας σπίτι, τον πλανήτη γη.

Ο δρόμος της θεωρίας, της συνεπούς πράξης και του αποδεικτικού παραδείγματος της ζωής των απλών ανθρώπων ως ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων και πολιτών.

Η δυναμική γνωσιακή διεπιστημονική διαδικασία θεμελίωσης της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης

Στη διεθνή βιβλιογραφία όμως, τους σχετικούς διαδικτυακούς τόπους, τα κάθε φύσης λεξικά, τα ιδρυματικά ερευνητικά προγράμματα, τις συστημικές επιστημονικές δημοσιεύσεις των πάντα πρόθυμων εκσυγχρονιστών πανεπιστημιακών, τα αναμασήματα των ιδιωτικών, κυρίως, Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και Ενημέρωσης και τη συντριπτική πλειοψηφία των "κτυπημάτων" των μέσων της φερόμενης ως "κοινωνικής" δικτύωσης, η έννοια, οι στόχοι, το περιεχόμενο και η ουσία της επαγγελλόμενης "ανάπτυξης" περιορίζονται κατ' αποκλειστικότητα, στην καλύτερη περίπτωση, στα της οικονομικής της διάστασης.

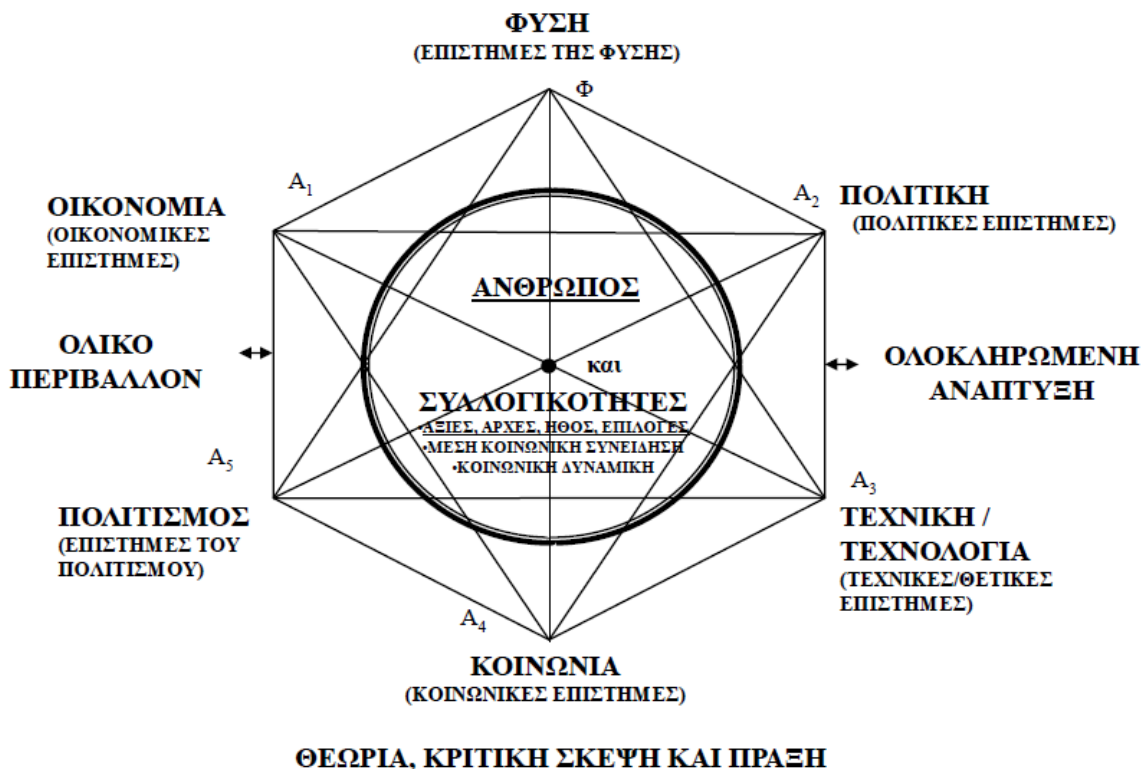
Και συνηθέστερα, κάτω από το πρίσμα της κυρίαρχης από τα μέσα της δεκαετίας του '80 στενής νεοφιλελεύθερης οπτικής της, στην οποία σταδιακά ενσωματώθηκαν υποτακτικά οι παγκόσμιες πολιτικές, αιχμαλωτίζοντας τις όποιες κοινωνικές δυναμικές, αλλοτριώνοντας και χειραγωγώντας τις κοινωνικές συνειδήσεις, ισοπεδώνοντας τους πολιτισμούς και καταστρέφοντας τους ανθρώπους και τη φύση.

Έτσι, η "ανάπτυξη" ως πολυδιάστατος και πολυδύναμος αντικειμενικά αξιολογικός όρος εκφυλίστηκε αντιεπιστημονικά στο μονοδιάστατο, αποκλεισμένο στο γυάλινο πύργο του, υποκατάστατο, μιας οικονομικής ψευδοτεχνοεπιστήμης με στόχο την αντί πάσης θυσίας μεγιστοποίηση της κερδοφορίας και κερδοσκοπίας του κεφαλαίου.

Αντίθετα, με θεμελιακή βάση την παιδεία ως ολοκληρωμένη διεπιστημονική έρευνα, γνώση, μόρφωση και πολιτισμό, η "ανάπτυξη" αποτελεί το πραγματικό και όχι μόνο νοητό πεδίο, μιας δυναμικής διαλεκτικής διαδικασίας διερεύνησης, αντίληψης, κατανόησης και αξιοποίησης των πολυδιάστατων αμοιβαίων σχέσεων, αλληλεξαρτήσεων και αλληλεπιδράσεων της φύσης, με την οικονομία, την κοινωνία, την πολιτική, τον πολιτισμό και την τεχνική/τεχνολογία.

Και είναι οι μέθοδοι και οι τεχνικές των σχετικών επιστημών και οι επιλογές, τα ενεργήματα, οι δράσεις και οι πράξεις των Ανθρώπων και των Συλλογικοτήτων τους που καθορίζουν τις κάθε φορά καταστάσεις, τα μεγέθη και τις ποιότητες του πραγματικού "ολικού περιβάλλοντος" και της συγκεκριμένης, στον τόπο και τον χρόνο "ολοκληρωμένης τους ανάπτυξης" με βάση την κριτική σκέψη, την ευθύνη, τις αρχές, τις αξίες και το ήθος τους.

Στο σχήμα 1 είναι προφανές ότι π.χ. ένας θεσμός, ένας νόμος, μια ρύθμιση εκ πρώτης όψεως οικονομικής και μόνο φύσης, αλλά και μια σχετική πράξη εναντίωσης και αντίδρασης των Ανθρώπων, δεν είναι ανεξάρτητα από τις πολυδιάστατες επιπτώσεις τους στην κοινωνία, τον πολιτισμό, την πολιτική, την τεχνική/τεχνολογία, τη φύση και το ολικό περιβάλλον και εν τέλει την "ανάπτυξη", αλλά και δέχονται μοιραία τους αντίστοιχους πολυδιάστατους σχετικούς επηρεασμούς τους.

Σχήμα 1: Δυναμική Γνωσιακή Διεπιστημονική Διαδικασία

Οι επηρεασμοί αυτοί σε μια ευνομούμενη πολιτεία με συνειδητούς και υπεύθυνους πολίτες μπορεί να είναι θετικοί και δημιουργικοί, βελτιωτικοί ή και απολύτως αρνητικοί και απορριπτικοί και να εκφράζονται πάντα τεκμηριωμένα, πειστικά και δημοκρατικά σε μια αξιόπιστη διαδικασία ανοιχτής δημόσιας και διαφανούς διαβούλευσης. Αλλά μπορεί να είναι και τυφλοί αντιδραστικοί, έως και μηδενιστικοί σε μια κατ' όνομα μόνο δημοκρατία κομμάτων επαγγελματιών ή "δυνάμει" επαγγελματιών πολιτικών χωρίς αρχές, αξίες και ήθος, οι οποίοι έχουν ως μόνο μέλημα να κατακρατούν ή να εποφθαλμιούν μια δοτή σήμερα από τις αγορές και το υποτελές σήμερα σ' αυτές παγκόσμιο διαχειριστικό πολιτικό σύστημα, αλλά ανύπαρκτη στην πράξη εξουσία.

Με τη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση και την απόλυτη πλέον ασυνέπεια λόγων, επαγγελιών, θεσμών και έργων των μεγάλων παικτών (Ο.Η.Ε./Δ.Ν.Τ., Συμβούλιο Ασφαλείας, Π.Ο.Ε., Παγκόσμια Τράπεζα, Ο.Ο.Σ.Α., G7, G20, Συνθήκη της Ρώμης/σημερινή Ε.Ε. και Ο.Ν.Ε. κ.λπ.), οι σχετικές διαδραστικές διαδικασίες, πανομοιότυπων, τυφλών και μονοδιάστατων οικονομικών πολιτικών αυστηρής λιτότητας, "σταθερότητας", δημοσιονομικών προσαρμογών, απορυθμιστικών δήθεν μεταρρυθμίσεων, και "αφοσίωσης" στις αρχές της "βιώσιμης" ή "αιετούρου" ανάπτυξης για τους έχοντες και κατέχοντες (Ρόκος 2003αβ, Koroneos and Rokos 2012 και United Nations Development Programme 1999, 2001, 2002, 2003) ασκούμενες σε πλανητικό επίπεδο, γενικεύονται με πολλαπλασιαστικά, εξόχως λανθασμένα αποτελέσματα και ανυπολόγιστες δραματικές συνέπειες για τον Άνθρωπο ως πρόσωπο και πολίτη και το ολικό πραγματικό, φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, (καθώς και στο πολιτικό, το κοινωνικό και το τεχνικό/τεχνολογικό επίπεδο), αλλά και τα ανατροφοδοτούν, επιτείνοντας διαλεκτικά αενάως τις όλο και πιο καταστροφικές επιπτώσεις τους.

Γιατί σύμφωνα με την παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμό, η διεπιστημονική και ολοκληρωμένη προσέγγιση, έρευνα, κατανόηση, μελέτη και αντιμετώπιση των αντικειμενικά πολυδιάστατων και πολύπλοκων σύγχρονων θεμάτων και προβλημάτων περιβάλλοντος και ανάπτυξης στην πολιτική, πολιτισμική, κοινωνική, οικονομική, κατάλληλα

τεχνική/τεχνολογική και περιβαλλοντική τους διάσταση, απαιτεί και προϋποθέτει, πέρα από έναν αξιόπιστο κοινό κώδικα επικοινωνίας επιστημών, αντιλήψεων, πεποιθήσεων και ιδεών, και την ανοιχτή, χωρίς μονομανίες, αγκυλώσεις και αποκλεισμούς κριτική σκέψη σε μια διαδικασία υπεύθυνης διαβούλευσης, τεκμηρίωσης, αποδοχής, συμφωνίας, σύνθεσης, δέσμευσης και συνεπούς δουλειάς και πράξης στο δρόμο για μια άξια να βιωθεί ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Μιαν ανάπτυξη με πρωταγωνιστές της ζωής τους, τους μορφωμένους, συνειδητούς, ευαίσθητους και ενεργούς πολίτες, (παραγωγούς, δημιουργούς, εργαζόμενους, επιστήμονες, επαγγελματίες και νέους), τους ελεύθερους συνεταιρισμούς τους και τις συλλογικές πρωτοβουλίες, αυτοδιαχειριστικές συνεργασίες και δράσεις τους, έξω και πέρα από τις α-νόητες μονεταριστικές συνταγές των ημιμαθών επιγόνων της Σχολής του Σικάγου, οι οποίες επιβάλλονται "με τη δύναμη των όπλων" και την αυθεντία όσων "ενάρετων" πλουτίζουν επιτυχώς και διηνεκώς από τις φτωχές, "διεφθαρμένες", τεμπέλικες, αδύναμες και καθημαγμένες χώρες.

Οι επίγονοι αυτοί, ψευδοτεχνοεπιστήμονες και φιλόδοξοι παλαιοκομματικοί, αλλά και "νεωτεριστές" επαγγελματίες "πολιτικοί", μείναν στην κλασσική αρχαϊκή οικονομική προσέγγιση της ανάπτυξης: ότι ανάπτυξη υπάρχει όταν "αξιοποιούνται":

οι **ΓΝΩΣΤΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ** + το **ΚΕΦΑΛΑΙΟ** + η **ΕΡΓΑΣΙΑ**

ανεξάρτητα απ' τα αναπάντητα θεμελιώδη ερωτήματα: Από ποιον; Για ποιον; Πώς; και Πόσο;

Αγνοούν συνειδητά τα ακραία ιστορικά προηγούμενα:

- της ανηλεούς εκμετάλλευσης των γνωστών πλουτοπαραγωγικών πόρων, της αποικιοκρατίας, της νεοαποικιοκρατίας, της εξάρτησης, της υπανάπτυξης και του διηνεκούς εξωτερικού χρέους των "αναπτυσσόμενων" χωρών,
- της "αξιοποίησης" του ξένου πάντα κεφαλαίου με λεόντειες συμβάσεις, με δολοφονικά "κίνητρα" επενδύσεων, με πληθώρα αντεργατικών νόμων και με ασύλληπτες φορολογικές απαλλαγές,
- της εκμετάλλευσης της εργασίας με τη δουλεία, την "εκμετάλλευση του ανθρώπου από άνθρωπο", την εκμετάλλευση των στρατιών προσφύγων και μεταναστών από τα θέρετρα υποθαλάσσιων συρράξεων και πολέμων, την εκμετάλλευση της φθηνότερης γυναικείας και παιδικής εργασίας, της υποχρεωτικής εργασίας των τροφίμων των ιδιωτικών φυλακών κ.λπ.

Κατά τη 2^η εκσυγχρονιστική προσέγγιση της ανάπτυξης: ανάπτυξη υπάρχει όταν "αξιοποιούνται":

οι **ΔΥΝΑΜΕΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ** + οι **ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΕΣ, ΕΡΕΥΝΕΣ, ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ / ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ** + η **ΕΡΓΑΣΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ**

Στον αντίποδα των παραπάνω, με βάση την πολυετή έρευνά μας από το 1963, την οργάνωση και λειτουργία του Εργαστηρίου Κτηματολογίου και Πολιτικής Γης του Α.Π.Θ., του Εργαστηρίου Τηλεπισκόπησης του Ε.Μ.Π. και την συλλογική διδακτική και ερευνητική δουλειά μας τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια, στην οργάνωση, λειτουργία και ανάπτυξη του Διεπιστημονικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ε.Μ.Πολυτεχνείου "Περιβάλλον και Ανάπτυξη", του Μετσόβιου Κέντρου Διεπιστημονικής Έρευνας για την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος και των τοπικών ευρωπαϊκών

πολιτισμών, του Ιδρύματος Ερευνών Κτηματολογίου και του Ιδρύματος Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. καταλήξαμε, συμφωνήσαμε και υπηρετούμε με συλλογικές διεπιστημονικές εργασίες, ατομικά θέματα και διεπιστημονικά συνέδρια και ημερίδες την προσπάθεια ν' ανοίξει ένας δύσκολος, αλλά γοητευτικός και βαθιά ανθρώπινος δρόμος για την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, μ' άλλα λόγια για την διεπιστημονική και διαλεκτική ολοκλήρωση της αξιοποίησης των πραγματικών δυνάμεων και δυνατοτήτων της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας σε διαλεκτική αρμονία με το περιβάλλον, τον άνθρωπο, τις προαιώνιες αξίες του, τους πολιτισμούς του και την υπεύθυνη δουλειά των συλλογικοτήτων του.

Η ραγδαία άνοδος ρατσιστικών ξενοφοβικών και ακροδεξιών κομμάτων και η αναφορά τους σε όλο και μεγαλύτερα ακροατήρια ακραία φτωχοποιούμενων και απογοητευμένων πολιτών, φαίνεται να μην προβληματίζει – παρά τα οδυνηρά ιστορικά προηγούμενα – τις επιβιώνουσες σε κάθε κατάσταση χρηματοπιστωτικές και επιχειρηματικές μεγαδομές. Μεγαδομές, οι οποίες διαφθείροντας και διαφθειρόμενες αξιοποιούν κάθε είδους συμφέροντα εργαλεία, (προνομιακού χαρακτήρα Μ.Κ.Ο., Ο.Ο.Σ.Α., κατά το δοκούν επιστρατευόμενοι κάθε φορά άτυποι θεσμοί, προπαγανδιστικά Μ.Μ.Ε., αποδεδειγμένα αναξιόπιστοι ιδιωτικοί οίκοι αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας κρατών, χρησμοί αυτοανακηρυγμένων και "πιστοποιημένων" από τις αγορές και τους traders των χρηματιστηρίων γκουρού του "τι μέλλει γενέσθαι", πριν από κάθε "δημοκρατική" θεσμική διαβούλευση με τους υποτίθεται ισότιμους ομολόγους τους και υπαγορευμένη εκ προοιμίου απόφαση). Αυτές οι μεγαδομές διαπλέκονται, χρεοκοπούν και προνομιακά διασώζονται, συγκροτούν κυβερνήσεις με μεγαλοστελέχη τους, (κρατώντας πάντα ανοικτή μια θέση γι' αυτά), συμβουλεύουν (με ποια αξιοπιστία;), παχυλά αμειβόμενοι, έως και καταστρέφουν, χώρες και λαούς εισπράττοντας πάντα πολλαπλάσια από όσα δανείζουν.

Οι μεγαδομές αυτές προωθούν και απαιτούν "επενδύσεις", με ληστρικές λεόντειες συμβάσεις (και πάντα με δανεικά), μέσα από προσχεδιασμένες και εξασφαλισμένες, με αναδρομική απαλλαγή ποινικών και πολιτικών ευθυνών των υπαλλήλων τους, και άλλα αποτελεσματικά μνημονιακά όπλα, διαδικασίες, ιδιωτικοποιήσεις και αποκρατικοποιήσεις, στις υπό επιτροπεία επικράτειες.

Στην πορεία αυτή, οι Άνθρωποι ως πρόσωπα, πολίτες, εργαζόμενοι ή άνεργοι, παραγωγοί, δημιουργοί και επαγγελματίες, χειραγωγούνται επιτηδείως, εκφοβίζονται έως και τρομοκρατούνται καθημερινά, βομβαρδίζονται με ατεκμηρίωτες, απολύτως ανυπόστατες δήθεν αλήθειες από τα διαπλεκόμενα Μ.Μ.Ε., με στόχο, απογοητευμένοι, καθημαγμένοι κι αποξενωμένοι ο ένας από τον άλλο, να γίνονται ευάλωτοι παθητικοί θεατές μιας πλαστής πραγματικότητας που τους ξεπερνά, αλλοιώνει την κοινωνική τους συνείδηση και μηδενίζει την κοινωνική τους δυναμική.

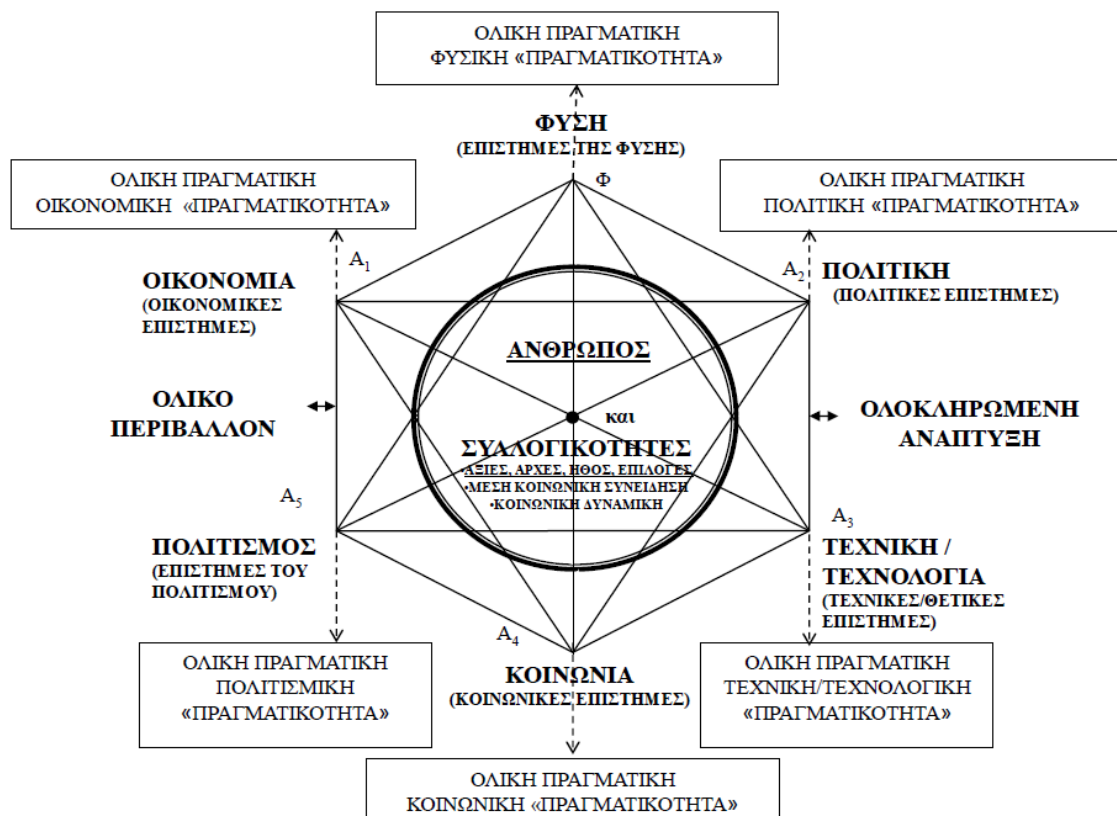
Υπεύθυνοι γι' αυτό, με διακριτές όμως διαφοροποιήσεις, δεν είναι μόνο οι νεοφιλελεύθεροι εξουσιαστές, οι πάσης φύσεως αμόρφωτοι, ημιμαθείς ή μονοδιάστατα εκπαιδευόμενοι τεχνικοί της εξουσίας που αυτοανακηρύσσονται σε "σωτήρες", οι μονίμως διαγκωνιζόμενοι για ένα μικρό κομμάτι δοτής εξουσίας, τηλεοπτικοί κυρίως μονομάχοι, οι παντός καιρού "διανοούμενοι", αλλά και όσοι περιφρουρώντας ως κόρη οφθαλμού την "συνέπεια" στην αδιαπραγμάτευτη προσωπική ή συλλογική τους ορθοδοξία, εγκλωβίζονται σε αδιέξοδα κινήγια μαγισσών, απορρίπτοντας μετά βδελυγμίας κάθε δυνατότητα, τόσο δημιουργικής δημοκρατικής διαβούλευσης, συνθετικής αντίληψης και κατανόησης των στοιχείων που συγκροτούν την ολική "πραγματική" πραγματικότητα, όσο και προγραμματικής ενωτικής τους πράξης.

Έτσι, οι αυτοαποκαλούμενες "προοδευτικές" σχετικές συλλογικότητες, ενώ διακηρύσσουν ως στόχο τους την μετωπική τους "ενότητα" με τις κοινωνικές δυνάμεις, εξακολουθούν να παραβλέπουν την διαρκώς κατακερματιζόμενη και αποδεκατιζόμενη δυναμική τους, αποδεικνύοντας με την διαρκή πολυδιάσπασή τους την αδυναμία τους να έχουν ένα

δημιουργικό ρόλο στην πανθομολογούμενα αναγκαία βαθειά κοινωνική αλλαγή και όχι προφανώς στην αλλαγή που ευαγγελίζεται η σχέση τους.

Ολική "πραγματική" πραγματικότητα και δυναμική γνωσιακή διαδικασία

Ένα χρήσιμο πρακτικό εργαλείο για την επίτευξη μιας κατ' αρχήν αναγκαίας συναντίληψης της ολέθριας "πραγματικής" πραγματικότητας την οποία η συντριπτική δημοκρατική πλειοψηφία των πολιτών επιθυμεί, (θεωρητικά δυστυχώς και μόνον) ν' αλλάξει, μπορεί να προκύψει με την διαλεκτική αξιοποίηση της σχέσης του σχήματος 2 για την Ολική Πραγματική Πραγματικότητα με το σχήμα 1 για την Δυναμική Γνωσιακή Διεπιστημονική Διαδικασία.

Σχήμα 2: Ολική Πραγματική Πραγματικότητα

Είναι αλήθεια, όπως προαναφέραμε, ότι ο Άνθρωπος και οι πρωτοβουλίες του, τα κινήματα και οι κάθε μορφής και είδους συλλογικότητές του προσλαμβάνουν αλλά και αντιδρούν, με θετικό ή αρνητικό, δημιουργικό ή εξεγερσιακό και κοινωνικοκεντρικό ή ατομοκεντρικό τρόπο, τις νομοθετικές πράξεις, τις κανονιστικές ρυθμίσεις, τις επιλογές και τις αποφάσεις της κάθε τύπου, έξω απ' αυτούς εξουσίας, οι οποίες υποτίθεται ότι εδράζονται κάθε φορά σε συγκεκριμένα πορίσματα της πολιτικής, της κοινωνικής και της οικονομικής επιστήμης, όπως τις αντιλαμβάνεται η εξουσία "ιδεολογικά" με την πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική ηθική της και πάντα σύμφωνα με τα συμφέροντά της, συγκυριακά και μακροπρόθεσμα.

Είναι φανερό ότι ο εξωτερικός παράγοντας επηρεάζει πάντα καταλυτικά, ή και καθορίζει απολύτως στις συνθήκες της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, κάθε τέτοια πολιτική, οικονομική και κοινωνική απόφαση, και οι αντικειμενικά πολυδιάστατες σχετικές συνέπειες και επιπτώσεις στις ζωές της μεγάλης πλειοψηφίας των ανθρώπων, υποβαθμίζουν έως και καταστρέφουν το φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον και βαρύνουν με φτώχεια, ανεργία, ανησυχία και κακή ψυχολογία, φόβο, τρόμο, απελπισία, παραίτηση, αδιαφορία και

κατάθλιψη το κοινωνικό σώμα. Ταυτόχρονα τροφοδοτούν με τις αναπόδραστες έως και μηδενιστικές αντιδράσεις ομάδων πολιτών την κατάσταση, τις ποιότητες και τα μεγέθη της κάθε φορά ολικής πραγματικής πραγματικότητας, που με τη σειρά τους συμβάλλουν σε αλυσιδωτές αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις αιτίων και συνεπειών σε μια καταστροφική έλικα, η οποία αδρανοποιεί και εκπορθεί σταδιακά την μέση κοινωνική συνείδηση και μηδενίζει έως και εξαγριώνει τμήματα της κοινωνικής δυναμικής.

Έτσι, π.χ. μια ακόμη και σωστή, "σωστή", "θεμιτή" αλλά και "απαραίτητη" νομοθετική ρύθμιση ή απόφαση στο πεδίο της οικονομίας, συναντά πλέον και αντανακλάται αυτομάτως, απολύτως αρνητικά, από το κοινωνικό σώμα, το οποίο έχοντας χάσει πια την αξιοπρέπειά του και την εμπιστοσύνη του στα κούφια λόγια και τις παράλογες αυταπάτες των κάθε τύπου εξουσιών και δήθεν αντιεξουσιών, που συνοδεύονται πάντα από ανατροφοδοτούμενες άθλιες πράξεις, την αγνοεί, την "περιγράφει" ή και στρατεύεται εναντίον της, επιτείνοντας τις σχετικές δυσμενείς επιπτώσεις από τη μη εφαρμογή της.

Και βεβαίως σ' αυτό το κλίμα, χωρίς πλέον ενεργούς πολίτες, μορφωμένους, συνειδητούς, πρωτόβουλους και υπεύθυνους, κάθε έννοια συμμετοχικής δημοκρατικής δήθεν διαβούλευσης για "αποδοχή" και "έγκριση" από το κοινωνικό σώμα, υπαγορευμένων από χρεοκοπημένους πλέον δημοκρατικούς θεσμούς και τους αυτοπροβαλλόμενους διορισμένους με μεταξύ τους κοοπτάτσια νομιζόμενους ηγέτες τους, κατ' εξακολούθηση λανθασμένων και καταστροφικών πολιτικών, αποκτά χαρακτηριστικά ευρείας διακωμώδησης της έτσι κι αλλιώς ελλειμματικής δημοκρατίας και αφαιρεί κάθε ψήγμα αξιοπιστίας και των κομματικών δυνάμεων του φερόμενου ως δημοκρατικού τόξου. Ιδιαίτερα όταν αυτές υποκριτικά καταφέρονται κατά των ναζιστικών, φασιστικών, ακροδεξιών, ρατσιστικών και ξενοφοβικών κινημάτων, των οποίων την άνθηση και άνοδο προκάλεσαν και προκαλούν με τις αντιφατικές, συμφεροντολογικές και μικροκομματικές θεωρίες, πολιτικές και πράξεις τους.

Πραγματικά, η διεπιστημονική έρευνα και γνώση π.χ. των στόχων, της πεμπτοσύας και των συνεπειών και επιπτώσεων ενός θεσμού, ενός νόμου, μιας ρύθμισης, εκ πρώτης όψεως οικονομικής και μόνο φύσης, (αλλά και των όποιων αναπόδραστων αντιδράσεων αυτά προκαλούν), επηρεάζουν πολυδιάστατα την κοινωνία, την πολιτική, τον πολιτισμό, την τεχνική/τεχνολογία, την φύση και το ολικό περιβάλλον και συντελούν στη διαμόρφωση των σχετικών διαδραστικών και αλληλοτροφοδοτούμενων πραγματικών πραγματικοτήτων. Των πραγματικών πραγματικοτήτων τις οποίες πρέπει δυνάμει να γνωρίζουμε με ολοκληρωμένο τρόπο, να κατανοούμε την κάθε φορά δύναμη και δυναμική τους, να προεκτιμούμε και να αξιολογούμε με ακρίβεια την ολική δυσκολία επίτευξης μιας υπεύθυνης μελετημένης και αξιόπιστης αλλαγής τους, μ' ένα συνετό ρεαλιστικό σχέδιο και πρόγραμμα κοινής αποδοχής και τις κατάλληλες δράσεις με στόχο π.χ. το δρόμο για μια Άξια να βιωθεί από κάθε Άνθρωπο Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, όπως αυτός την οραματίζεται, την επιθυμεί και εργάζεται και παλεύει μαζί με άλλους συνειδητά γι' αυτήν.

Στο δρόμο για μια Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη. Προϋποθέσεις, Συνέργειες και Αλληλεπιδράσεις. Ο ρόλος της παιδείας και των Πανεπιστημίων

Επιχειρώντας σήμερα, με βάση τόσο τα βιωματικά στοιχεία της ολικής πραγματικής πραγματικότητας της ζωής μας, όσο και τα αδιαμφισβήτητα πορίσματα της πολυδιάστατης διεπιστημονικής έρευνας, προσέγγισης, αντίληψης, κατανόησης, ανάλυσης, μελέτης και αντιμετώπισης των –αντικειμενικά εξαιρετικά σύνθετων και πολύπλοκων – ζητημάτων και προβλημάτων Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης, φαίνεται, ότι όλο και περισσότεροι και όλο και περισσότεροι συμφωνούμε ότι:

1. Οι κυρίαρχες παγκοσμιοποιημένες πολιτικές του καπιταλισμού, στην εκχυδαϊσμένη α-νόητη πολλαπλά λανθασμένη και δολοφονική, για τους φτωχότερους κι αδύναμους όπου γης, μορφή τους, επεκτείνονται και στα μικρομεσαία στρώματα, με την ίδια βουλιμία συγκέντρωσης, συσσώρευσης και συγκεντροποίησης ισχύος και πλούτου στα

- χέρια των όλο και λιγότερων αλλά και όλο και ισχυρότερων και πλουσιότερων ελίτ του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των ασύδοτων αγορών. Τα σχετικά στοιχεία των ετήσιων Εκθέσεων για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (United Nations Development Programme 1999, 2001, 2002, 2003), της OXFAM (2016, 2017), της Cargemini (2015), αλλά και πολλών έγκριτων διεθνών οργανισμών και φορέων, είναι σε όλους προσιτά και αποδεικτικά, όπως άλλωστε και η τύχη όσων χωρών (Χιλή, Αργεντινή, Ελλάδα, Κύπρος, Πορτογαλία, Ισπανία, κ.λπ. αναπτυσσόμενες χώρες) υπέστησαν τις σωτηριακές θεωρίες και πράξεις τους.
2. Οι παχυλότατα χρηματοδοτούμενες συστημικές προσπάθειες εκλογίκευσης των ιδεολογημάτων του συρμού, της "βιώσιμης" ή "αιφόρου" ανάπτυξης που ως Δούρειος Ίππος (Σμπώκος 2015) επιχειρούν, αξιοποιώντας και την αφέλεια - στην καλύτερη περίπτωση - των προθύμων παντός καιρού "διανοουμένων" και πανεπιστημιακών, να ανεχθούν, έως και να υποστηρίξουν την άλωση, την εμπορευματοποίηση, και την ιδιωτικοποίηση των ΑΕΙ στοχεύουν στη συστράτευση του νεοφιλελεύθερου πλέον, δραματικά υποχρηματοδοτούμενου δημόσιου πανεπιστημίου στο άρμα των αγορών (Ρόκος 2003). Με αναξιόπιστες, αγοραίες, επικοινωνιακού τύπου, δήθεν αξιολογήσεις, δήθεν αυτονομίες, δήθεν αριστείες, επιχειρούν να μετατρέψουν και μετατρέπουν, όπου δεν υπάρχουν αξιόπιστες αντιστάσεις, την παιδεία από μόρφωση, ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και πολιτισμό, σε τεχνική επαγγελματική κατάρτιση και εξάσκηση των απαραίτητων για το σύστημα χαμηλόβαθμων τεχνικών της εξουσίας, οι οποίοι, συνηθέστατα προαπαλλασσόμενοι πάσης πολιτικής και κοινωνικής ευθύνης, αναλαμβάνουν να παίξουν με απαράμιλλη, στενοκεφαλιά, απολυτοσύνη και αλαζονεία το ρόλο δήθεν θεσμών, εξουσιοδοτημένων να διασώσουν αριθμούς, ενάντια στους ανθρώπους, τη φύση και την κοινωνία.
 3. Συμφωνούμε ακόμη, ότι το "μεγάλο" είναι ή τείνει διηνεκώς να ενσωματώνεται, στις λογικές, τις δυναμικές και τις προοπτικές του νεοφιλελευθερισμού και της ελλειμματικής δημοκρατίας, ενώ το "μικρό" πέρα από όμορφο (Σουμάχερ 1980) είναι συμβατό με την ανθρώπινη κλίμακα και με τις αρχές, τις αξίες, τις καταστάσεις, τις ανάγκες, τα μεγέθη και τις ποιότητες των απλών ανθρώπων οι οποίοι αποφασίζουν, μετά λόγου γνώσης, να πάρουν συμμετοχικά και υπεύθυνα τη ζωή τους στα χέρια τους. Οι πολίτες αυτοί, διεκδικώντας την ανθρώπινη και πολιτική τους αξιοπρέπεια και παλεύοντας γι' αυτήν, όχι χωρίς δυσκολίες και πισωγυρίσματα αφήνουν στη μπάντα τις σειρήνες οι οποίες γέννησαν πολλές απ' τις συνηθέστατα κυβερνητικές, "μη κυβερνητικές, (ευρωπαϊκές και διεθνείς) οργανώσεις" (Μ.Κ.Ο.), τις ψευδεπίγραφες "Εταιρικές Κοινωνικές Ευθύνες" των πολυεθνικών ομίλων, τις πάντα πελατειακές κρατοκεντρικές αλλά και Ευρωπαϊκόκεντρικές πολιτικές χειραγωγούμενων ερευνητικών "αναπτυξιακών" προγραμμάτων, αλλά και εκείνων των προγραμμάτων κοινωνικής αλληλεγγύης που εκμηδενίζουν πρακτικά τις απαιτούμενες σχετικές δημόσιες δαπάνες, μετατρέποντάς τες σε στοχευμένα μικροφιλοδώρηματα φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Και αναλαμβάνουν, οι πολίτες αυτοί, συνειδητά τις ευθύνες τους, με δημοκρατικούς συμμετοχικούς σχεδιασμούς, πρωτοβουλίες και δράσεις, αξιοποιώντας το μέγιστο κεφάλαιό τους, το κεφάλαιο της εργασίας τους, της επιστήμης, της έρευνας, της αυτόχθονης παραδοσιακής σοφίας και του πολιτισμού, συνεργατικά, συνεταιριστικά, αυτεξούσια κι αυτοδιαχειριστικά.
 4. Και συμφωνούμε, ότι υπάρχει πλέον μια ασύλληπτη απόσταση ανάμεσα στις αρχές, τις αξίες και τις επαγγελίες για την αναγνώριση και προστασία των ανθρώπινων, πολιτικών, κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, όπως αυτά διακηρύχθηκαν με την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. 2542(XXIV) της 11^{ης} Δεκεμβρίου 1969, αλλά και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην Ιδρυτική της Συνθήκης της Ρώμης το 1957 και του Χάρτη των Θεμελιωδών

Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2010, που διακηρύχθηκε στο Στρασβούργο το 2007 και άρχισε να ισχύει (ως μέσο τεκμηρίωσης μόνο χωρίς και να δεσμεύει τα θεσμικά όργανά της) με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας το 2009, με τα έργα και τις ημέρες αυτών των Οργανισμών και των θυγατρικών τους θεσμισμένων αλλά και άτυπων "θεσμών" στις συνθήκες κυριαρχίας της ακραία νεοφιλελεύθερης σημερινής εκδοχής του καπιταλισμού.

Έτσι, γίνεται πλέον ρεαλιστική η προοπτική ότι πλησιάζει ο καιρός για μια ειρηνική, δημοκρατική και δημιουργική ανατροπή των οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών βάθρων του νεοφιλελευθερισμού και αλλαγή της πορείας του προς την ολική καταστροφή του Ανθρώπου και του φυσικού, κοινωνικού και πολιτισμικού του περιβάλλοντος, την οποία οι τεχνικοί της εξουσίας του α-νόητα, με εκατόμβες θυμάτων, συνεχίζουν να επιβάλλουν με όλα τα μέσα.

Θεμελιώδης προϋπόθεση γι' αυτό είναι η αξιόπιστη, συστηματική, συνεχής και συνεπής προσπάθεια στη θεωρία, την πράξη και το παράδειγμα, όσων έχουν ερευνήσει, μελετήσει, αναλύσει και κατανοήσει το απόλυτο αδιέξοδο της συστημικής παγκόσμιας κυρίως οικονομικής, αλλά και ολικής τελικά κατοχής της ζωής μας από τις θεωρητικά πανίσχυρες χρηματοπιστωτικές ελίτ, (οι οποίες επιβιώνουν μέχρι σήμερα κάτω από όλες τις καταστάσεις, αναγεννώμενες πάντα από την τέφρα των αλλεπάλληλων λαθών και χρεωκοπιών τους, της αποδεδειγμένης βαθύτατης διαφθοράς τους, της εμφανέστατης διαπλοκής τους με τα Μ.Μ.Ε., τις κυβερνήσεις και τις αξιωματικές αντιπολιτεύσεις), να πάρουν τις απαραίτητες πρωτοβουλίες και να σχεδιάσουν με προσοχή, σχέδιο, πρόγραμμα και ευθύνη τις δράσεις τους.

Η προσπάθεια αυτή θα πρέπει να αναληφθεί και μετά από μια ανυπόκριτη και γενναία αυτοκριτική συνεκτίμηση των ευθυνών όλων μας, ως πολιτών, δασκάλων, παραγωγών, εργαζομένων, δημιουργών, επιστημόνων και επαγγελματιών, αλλά και μελών των πολιτικών και εργασιακών συλλογικοτήτων μας, ώστε να συμβάλλουμε, πριν απ' όλα, στο χτίσιμο μιας αξιόπιστης δημόσιας δημοκρατικής και αποτελεσματικής παιδείας. Μιας παιδείας που δεν θα έχει ως στόχο να εγχαράσσει συνειδητά ή μμητικά, (όπως υποστήριζε ο αξέχαστος δάσκαλος και αγωνιστής Σάκης Καράγιωργας), στη νέα γενιά, την άρχουσα – κάθε φορά – και τώρα παγκοσμιοποιημένη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία, αλλά το ουσιώδες έργο προετοιμασίας ελεύθερων, με κριτική σκέψη, χειραφετημένων, υπεύθυνων, συνειδητών, ενεργών, ευαίσθητων, ουσιαστικά μορφωμένων και πρωτόβουλων πολιτών. Πολιτών με κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, περιβαλλοντική, οικονομική και κατάλληλη τεχνική/τεχνολογική νοημοσύνη, μ' άλλα λόγια της πραγματικής δηλαδή υλικής βάσης της αναγκαίας κι απαραίτητης κοινωνικής αλλαγής, οι οποίοι με σύνεση, ήθος και πολλή δουλειά θα είναι σε θέση να δώσουν και να διασφαλίσουν, την πραγματική υπόσταση και ποιότητα της κοινωνίας, της πολιτικής, του πολιτισμού, της οικονομίας και της τεχνικής/τεχνολογίας στον εναλλακτικό δρόμο για την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη.

Αυτοί οι ολοκληρωμένοι, ως πρόσωπα και προσωπικότητες, πολίτες,

- θα αντιλαμβάνονται πάντα με κριτική σκέψη, θα κατανοούν και θα πραγματώνουν στα ενεργήματα και τις δράσεις της καθημερινής τους ζωής, την αδιάσπαστη ενότητα του οικονομικού με το κοινωνικό, το πολιτικό, το πολιτισμικό και το τεχνικό/τεχνολογικό και θα έχουν συνείδηση των πολυδιάστατων συνεπειών και επιπτώσεων της άσκησης του επαγγέλματος και της επιστήμης τους, στους γύρω τους, στην φύση αλλά και την κοινωνία ολόκληρη,

- θα γνωρίζουν ότι το νόμιμο πρέπει πάντα να είναι και ηθικό και θα το εφαρμόζουν στην καθημερινή τους ζωή,

- θα διεκδικούν με αυτογνωσία και θα παίρνουν τη ζωή στα χέρια τους, αλλά και

- θα γνωρίζουν και θα εκπληρώνουν με ευθύνη όλες τις υποχρεώσεις τους.

Σ' αυτή την κατεύθυνση η Πολιτική θα είναι ηθική, υπεύθυνη και ολική υπόθεση των πολιτών και των συλλογικοτήτων τους, ειρηνική, πολυδιάστατη, στο πλαίσιο μιας εθνικής στρατηγικής που θα αναπτύσσεται από το τοπικό ως το πλανητικό επίπεδο, "ολιστική", εθνικά ανεξάρτητη, αξιόπιστη στη θεωρία, την πράξη και τα παραδείγματά της, εθνικά αξιοπρεπής, σχεδιασμένη και θεμελιωμένη στις Ολοκληρωμένες Αποδόσεις της ολικής φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικής πραγματικότητας, τις τάσεις μεταβολών τους δια μέσου του χρόνου και τις αλληλεπιδράσεις τους με το ολικό, το γειτονικό και το διεθνές περιβάλλον, θα εμπνέει και θα διασφαλίζει θεσμούς, διαδικασίες, στάσεις, συμπεριφορές και δράσεις ισότητας και δικαιοσύνης, θα ασκείται από πραγματικά δημοκρατικά κόμματα αρχών, θα στηρίζεται στη συνέχεια, τη συνέπεια λόγων και έργων, τη δημοσιότητα, την αξιοκρατία, την αντικειμενικότητα, τη διαφάνεια, την ηθική και τη νομιμότητα και σε μια αξιόπιστη και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση.

Ο Πολιτισμός θα είναι η θεμελιακή αξία της πολιτικής, της κοινωνίας και της οικονομίας, ως ολοκληρωμένη μόρφωση και παιδεία, κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα για κάθε πολίτη, οδηγός στη δημιουργική διεπιστημονική κριτική σκέψη, έρευνα, γνώση και πράξη, εργαλείο σεβασμού του "ολικού" φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος κάθε ανθρώπου όπου γης και κατανόησης, σεβασμού και συναδέλφωσής του με τον και το "άλλο" και θα εξασφαλίζει την ισότητα όλων των πολιτών στα κοινωνικά αγαθά και ατομικά και πολιτικά δικαιώματα υψηλής ποιότητας δημόσιων δωρεάν υπηρεσιών παιδείας, υγείας και κοινωνικής πρόνοιας.

Η Κοινωνία θα είναι ισχυρή, αλληλέγγυα, δημιουργική, δυναμική, θα αμφισβητεί τεκμηριωμένα άδικες και χρεοκοπημένες δομές, διαδικασίες και λειτουργίες των κάθε φύσης εξουσιών και δήθεν αντιεξουσιών και θα εναντιώνεται σ' αυτές, θεμελιώνοντας, στηρίζοντας και αναπτύσσοντας δημιουργικούς συλλογικούς, συμμετοχικούς, εναλλακτικούς αυτοδιαχειριστικούς θεσμούς, πρωτοβουλίες και δράσεις.

Η Οικονομία θα είναι παραγωγική, πολυδιάστατη, αυτοδύναμη, θα έχει ως πρωταγωνιστές ολοκληρωμένες και αυτοχρηματοδοτούμενες συλλογικότητες παραγωγών, δημιουργών, εργαζομένων, επιστημόνων, δεν θα θεμελιώνεται σε δανεικά και σε "επενδυτές" με μηδενικά ίδια κεφάλαια, θα διασφαλίζει τη δίκαιη κατανομή των βαρών, αλλά και μια στρατηγική "ολική αυτάρκεια" και ασφάλεια της κοινωνίας, θα εξασφαλίζει την καθετοποίηση της παραγωγής, την διαρκώς αυξανόμενη προστιθέμενη αξία και τον εξοβελισμό των μεσαζόντων, θα αμφισβητεί στη θεωρία και την πράξη με ισχυρά, αξιόπιστα επιχειρήματα και παραδείγματα την κατεστημένη παντοδυναμία των ασύδοτων αγορών και τραπεζών, των "επενδυτών" χωρίς ίδια κεφάλαια, των δήθεν ενάρετων δανειστών και των κάθε φορά και κάθε τύπου επικυρίαρχων δυνάμεων, θα ενθαρρύνει, θα σχεδιάζει και θα στηρίζει νέους αυτεξούσιους, εναλλακτικούς, αξιόπιστους, συλλογικούς παραγωγικούς θεσμούς, αυτοοργάνωσης, αυτοδιοίκησης και αυτοδιαχείρισης και θα τους ελέγχει συστηματικά κι αποτελεσματικά.

Η Τεχνολογία θα είναι κατάλληλη στο χώρο και το χρόνο, θα αξιοποιεί δημιουργικά και τα τοπικά φυσικά και ανθρώπινα διαθέσιμα, την αυτόχθονη σοφία και τις παραδοσιακές γνώσεις και τεχνικές των πολιτών, θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση, τη λύση και/ή την ελαχιστοποίηση των προβλημάτων των πολιτών, της οικονομίας, της κοινωνίας και του "ολικού" περιβάλλοντος.

Σταδιακά οι πολίτες, με μια τέτοια παιδεία, στο δρόμο για την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη θα πάνου να είναι και να συμπεριφέρονται ως:

- άκριτοι και φανατικοί οπαδοί δοξασιών, life styles, κληρονομικών ή τυχάρπαστων, "σωτήρων", καθώς και κομμάτων, ομάδων και συλλογικοτήτων χωρίς αρχές και δημοκρατικές αξίες,
- χειροκροτητές αναξιόπιστων κενών λόγων που συνοδεύονται από ολέθριες, ανήθικες και ιδιοτελείς πράξεις,
- χειραγωγούμενοι από τα Μ.Μ.Ε. και κάθε φύσης δημαγωγούς και λαϊκιστές, εντός και εκτός του "δημοκρατικού τόξου",
- παθητικοί θεατές των όσων συμβαίνουν γύρω τους, αρκεί να είναι έξω από την αυλή τους,
- μιμητικοί ακόλουθοι της ζωής, των στάσεων και συμπεριφορών διαπτόντων "αστέρων", "συρμών" life styles και/ή εξατομικευμένων, αποξενωτικών και αλλοτριωτικών τεχνολογιών "αιχμής".

Η Πολιτική θα πάψει να είναι:

- υπόθεση των επαγγελματιών της πολιτικής και των οικογενειών τους,
- "σημειακού" χαρακτήρα συμβολή των πολιτών ως ψηφοφόρων και μόνο,
- άθροισμα αντιφατικών, χωρίς πρόγραμμα και ευθύνες, καιροσκοπικών, τυχαίων, μερικών, αποσπασματικών και/ή ατεκμηρίωτων και χαριστικών μέτρων, διοικητικών αποφάσεων και νομοθετικών ρυθμίσεων,
- στείρα αντιπαράθεση επικοινωνιακού χαρακτήρα συνθημάτων και ατεκμηρίωτων αλληλοκαταγγελιών κομμάτων και ομάδων χωρίς αρχές, ήθος, αξιοπιστία και συνέπεια λόγων και πράξεων,
- υποταγμένη στα κατά καιρούς κελεύσματα, συμφέροντα και τις επιλογές των ισχυρών οι οποίοι θεσμοθετούν και ερμηνεύουν κατά το δοκούν το διεθνές δίκαιο και τα ανθρώπινα, κοινωνικά, εργασιακά και πολιτικά δικαιώματα.

Ο Πολιτισμός θα πάψει να είναι:

- ευτελές εμπορευματικό εισαγόμενο προϊόν,
 - υπόθεση των πάσης φύσεως και συμφερόντων "χορηγών" και κερδοσκόπων "συλλεκτών"/εμπόρων έργων τέχνης,
 - επιβαλλόμενος, μαζοποιημένος και ισοπεδωτικός,
- δεν θα υποβάλλει και δεν θα επιβάλλει με ιμπεριαλιστικό τρόπο πρότυπα, στάσεις, συμπεριφορές και πολιτισμικές "αξίες" της ηγεμονικής υπερδύναμης και/ή των ανταγωνιστικών της υπερεθνικών οργανισμών,
- δεν θα εκχωρείται σε "ημέτερες" πολιτισμικές, κυβερνητικές "μη κυβερνητικές οργανώσεις" (ΜΚΟ), μηδενίζοντας στην πράξη τη στήριξη των σχετικών δημόσιων φορέων,
- δεν θα αποτελεί πεδίο τακτοποίησης και αυτοσχεδιασμών άσχετων αυθεντιών, "διανοούμενων" παντός καιρού και "δυνάμει" ημέτερων.

Η Κοινωνία θα πάψει να είναι:

- παθητική,
 - αγόμενη και φερόμενη από μόδες, από τη μυθοποιημένη θέαση της ζωής των άλλων και από τις αγοραίες επιλογές των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης,
- δεν θα υποτάσσεται στην αδικία, την ευτέλεια, την αθλιότητα, τον αυταρχισμό και την κακοδιοίκηση, στους πρώην αλλά και τους "επερχόμενους" κάθε φύσης επαγγελματίες "σωτήρες" και τους ίδιους ή τους νέους τους "παραδείσους".

Η Οικονομία:

δεν θα είναι όμηρος των ασύδοτων αγορών και ευέλικτο εργαλείο "πατεντών" και διευκολύνσεων του μεγάλου κεφαλαίου, της φοροδιαφυγής και του ξεπλύματος μαύρου χρήματος, του αενάως ανακεφαλαιοποιούμενου ανήθικου χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά ούτε και υπηρέτης, των άνομων, δολοφονικών συχνά, στρατηγικών συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων, των δανειστών/"επενδυτών" και της διαφθοράς και της διαπλοκής τους με τους τεχνικούς της εξουσίας πολιτικούς υπαλλήλους τους,

δεν θα αυτονομείται από την κοινωνία, την πολιτική και τον πολιτισμό, επιβάλλοντάς τους τις "αξίες" και τα "ήθη" της,

δεν θα υποδουλώνει την τεχνολογία στο κυνήγι της μεγιστοποίησης των κερδών των τραπεζών, των μονοπωλίων, των ολιγοπωλίων και των πολυεθνικών επιχειρήσεων,

δεν θα ασελγεί στο "ολικό" φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον ντύνοντας τις πράξεις της με εύηχες ευχολογικές και μόνο πολιτικές "εταιρικής κοινωνικής ευθύνης" και "νέας οικονομίας", (δήθεν) κοινωνικής και αλληλέγγυας.

Η Τεχνολογία δεν θα είναι:

ξεκομμένη απ' τις ζωτικές, πρωταρχικές, θεμελιώδεις ανάγκες μιας αξιοπρεπούς ζωής των ανθρώπων,

εργαλείο πλουτισμού μέσα από τη χειραγώγηση, την αλλοτρίωση, τον απομονωτισμό, την εξατομίκευση, την μονομέρεια και την εξάρτηση κάθε μέλους της κοινωνίας, ανάλογα με τις επιθυμίες, τα πάθη, τις μονομανίες ή τις "ατυχίες" του,

δεν θα υπαγορεύει, αλλά και δεν θα επιβάλλει τη χειραγώγηση της παιδείας και της έρευνας στην κατεύθυνση μιας "καινοτομικής", εμπορεύσιμης και κερδοσκοπικής και μόνο, δήθεν αριστείας.

Η παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμός

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, η παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμός αποτελεί την μόνη ασφαλή προϋπόθεση για να μπορέσουμε να πάρουμε με υπευθυνότητα, χωρίς χωριστικές και κούφιας ακροδεξιές, νεοφιλελεύθερες, σοσιαφιλελεύθερες, "αριστερές", "αριστεριστικές" και "αντιεξουσιαστικές" τυμπανοκρουσίες, κορώνες, μονομανίες και εύκολες λύσεις, (που βέβαια δεν υπάρχουν), τον δύσκολο, μακρύ, ανηφορικό και επώδυνο δρόμο για την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη.

Γιατί μόνο η παιδεία ως ισότιμη δημιουργική δημοκρατική διαδικασία αλληλεπίδρασης φωτισμένων και αφοσιωμένων στο λειτούργημά τους δασκάλων και παιδαγωγών με τους μαθητές τους, από την προνηπιακή ηλικία τους και για όλη τους της ζωή, μπορεί να χτίσει με τη δουλειά και το ζωντανό παράδειγμά τους σε στέρεες βάσεις, όχι μια καταναγκαστική ιδρυματική και εξουσιαστική εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά να γεννήσει τη χαρά και τη θέληση για ουσιαστική γνώση και την απαραίτητη συνεχή και συνεπή προσπάθεια έρευνας και κριτικής σκέψης γι' αυτή.

Θεμέλιο γι' αυτή την παιδεία είναι, μαζί με την οικογένεια, οι άξιοι επιστήμονες και παιδαγωγοί οι οποίοι προετοιμάζονται άρτια από το Δημόσιο Πανεπιστήμιο και επιλέγουν με ωριμότητα, με τη θέλησή τους, να αφιερωθούν στην προσπάθεια δημιουργίας νέων ανθρώπων με ελεύθερες και ολοκληρωμένες προσωπικότητες, ανοιχτό μυαλό, κριτική σκέψη, συλλογικό πνεύμα, ερευνητική διάθεση, σεβασμό στην άποψη του άλλου, εργατικότητα, φαντασία, πρωτοβουλία, συνθετική δυνατότητα, κοινωνική ευθύνη και αλληλεγγύη, οι οποίοι θ' αποφασίζουν με αυτές τις αρχές και αξίες να πάρουν τις ζωές τους στα χέρια τους και μαζί το μέλλον του τόπου τους.

Ο καθένας μας μπορεί εύκολα με εκτίμηση και σεβασμό να θυμηθεί τον δάσκαλο ή τη δασκάλα στο Δημοτικό Σχολείο, τον καθηγητή ή την καθηγήτρια στο Γυμνάσιο, το Λύκειο και το Πανεπιστήμιο που τον ενέπνευσαν, που του άνοιξαν το παράθυρο στη γνώση, την

έρευνα, τη ζωή και την κοινωνία, αλλά και τον "δίδαξαν" με το παράδειγμά τους, με την ειλικρίνειά τους και τη συνέπεια των λόγων με το έργο τους.

Οι άξιοι δάσκαλοι, που δεν βρίσκονται, έστω και σε σπάνιδα, μόνο στα σχολεία, αλλά και στην κοινωνία και τη ζωή, μπορούν να συμβάλλουν στη γέννηση του καινούριου, με τη νεολαία μας, δηλαδή την πολύτιμη και μόνη υλική βάση, για ένα ειρηνικό και καλύτερο κόσμο (Ρόκος 1982, 2003_α, 2003_β, 2005).

Μια τέτοια ώριμη νεολαία θα μπορεί ν' αντιληφθεί ότι οι μιμητικές απολύτως ατεκμηριώτες και υποτακτικές αντιγραφές και στη χώρα μας των "μειζόνων", κατά την εξουσία, παγκοσμιοποιημένων εκπαιδευτικών πολιτικών τύπου:

- «να μειώσουμε το ψηφιακό χάσμα βορρά-νότου», όταν π.χ. παρά την υπερπροβολή και ισοπεδωτική κυριαρχία, με κάθε μέσον και Μέσον Μ.Ε., των επιτυχιών του δόγματος της φερόμενης ως "βιώσιμης" ή "αιφόρου" παρ' ημίν, αλλά sustainable (διατηρήσιμης) – και μόνο για τους έχοντες και κατέχοντες – "ανάπτυξης", στο UN Wire της 13^{ης} Μαρτίου 2017 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ο Ο.Η.Ε. βεβαιώνει ότι σήμερα, το 2017, και παρά τη νεοφιλελεύθερη σωτηρία της Agenda 21 του Ρίο, η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει τη μεγαλύτερη από το 1945 ανθρωπιστική κρίση στην Υεμένη, το Νότιο Σουδάν, τη Σομαλία και τη Νιγηρία, από την οποία κινδυνεύουν με λιμοκτονία 20 εκατομμύρια άνθρωποι,
- «να εισάγουμε τον προγραμματισμό ηλεκτρονικών υπολογιστών από τα νήπια», ώστε να εγχαραχθεί από την πιο τρυφερή ηλικία των παιδιών μας η άρχουσα ιδεολογία, ότι ένα επιτυχημένο μέλλον στηρίζεται μόνο στην εκτελεστική κι αποτελεσματική τεχνολογική επάρκεια υπαλλήλων του συστήματος κι όχι στην ολοκληρωμένη μόρφωση, την έρευνα και τη δημιουργική κριτική σκέψη ελεύθερων κι υπεύθυνων πολιτών,
- «να βραβεύουμε τις επιδόσεις στη ρομποτική» των μαθητών του δημοτικού, γιατί η κοινωνία που οραματίζεται το σύστημα, μεθυσμένο από την με τόση άνεση υποταγή των κληρονομικώ δικαίω εξουσιαστών επαγγελματιών πολιτικών και των φιλόδοξων ίδιας ποιότητας αντιπάλων τους, είναι μια κοινωνία ρομπότ, που όλο και περισσότερο θα μοιάζουν εξωτερικά με ανθρώπους, και θα εκτελούν αγόγγυστα, δωρεάν και χωρίς ασφαλιστικές επιβαρύνσεις και απεργίες, τις εντολές του,
- «να σεβόμαστε αδιαμαρτύρητα την επιβολή των σχετικών εργαλείων του Ο.Ο.Σ.Α. ως ευαγγελίων», αλλά και να πλειοδοτούμε, αποδεικνύοντας τόσο την απόλυτη ένδεια σχετικών κρατικών πολιτικών παιδείας, όσο και την θερμή διάθεση απόλυτης προσαρμοστικότητας στα εκσυγχρονιστικά, νεοφιλελεύθερης κατεύθυνσης εκπαιδευτικά κελεύσματά του για εμπορική προετοιμασία πειθήνιων και αποδοτικών για το σύστημα υπαλλήλων του,
- «να εισάγουμε από την πιο τρυφερή ηλικία των νέων μας και ως το τέλος της ζωής τους, χωριστικές, ανταγωνιστικές διαδικασίες διαρκών αξιολογήσεων χωρίς παιδαγωγικές, κι αργότερα συνεπείς αξιοκρατικές προδιαγραφές», κι αυτό, όταν ύψιστοι ταγοί αυτού του τύπου αξιοκρατίας ακόμη και σε επίπεδο αρχηγών κρατών, υπουργών, επικεφαλής "θεσμών", κ.λπ. είτε στερούνται απολύτως οποιωνδήποτε τίτλων σπουδών (και οι πιο ευαίσθητοι απ' αυτούς όταν αποκαλύπτονται παραιτούνται), ή δηλώνουν ψευδείς τίτλους σπουδών και παρά ταύτα και τη γενική χλεύη επιμένουν στην παραμονή στη δοτή, ελέω της ανυπόστατης θεσμικά ισχύος του προστάτη τους, θέση τους,
- «να προωθηθούν αντί πάσης θυσίας "σχολεία", "κόμβοι" και "εργαστήρια" ακρότατα ανταγωνιστικής "καινοτομικής" επιχειρηματικού χαρακτήρα αριστείας ως θεμέλια μιας άνισης κοινωνίας, νεοφιλελεύθερης "βιώσιμης" ή "αιφόρου" και διατηρήσιμης μόνο για τους έχοντες και κατέχοντες ανάπτυξης» κ.λπ.,

είναι καταφανώς εργαλεία/παγίδες του συστήματος για τα πιο ευάλωτα και προσαρμόσιμα μέλη της.

Το περίεργο είναι ότι πρωτοπόροι "μαχητές" και αμύντορες της ελιτίστικης αυτής ισοπεδωτικής, δήθεν αριστείας είναι παρά πάσα προσδοκία, όχι πραγματικά αξιόλογοι αριστείς της επιστήμης, της έρευνας και της τεχνολογίας, αλλά κατά γενική ομολογία, συνήθως, φιλόδοξοι, πρόθυμοι και προσαρμοστικοί, ανεργάτιστοι, αμόρφωτοι ή ημιμαθείς επαγγελματίες της "πολιτικής" - χωρίς αρχές, ιδεολογία και συνέπεια – οι οποίοι μέσω της εύνοιας ίδιας ποιότητας Μ.Μ.Ε. διεκδικούν μια πολυπόθητη θέση "αντιπροσώπου του έθνους" διαγκωνιζόμενοι γι' αυτό στις κονίστρες των καναλιών.

Συμβολή στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης

Κάθε πολιτικός θεσμός, πολιτική ή κοινωνική οργάνωση, κίνηση και πρωτοβουλία πολιτών σε μια ευνομούμενη δημοκρατική πολιτεία οφείλουν να στηρίζουν πάντα τις αναλύσεις, τις αποφάσεις και τις δράσεις τους στην ακριβή και ολοκληρωμένη αξιοποίηση συλλογικών διεπιστημονικών διαδικασιών αναλυτικής, ολιστικής διερεύνησης των στοιχείων τα οποία συγκροτούν την κάθε φορά δυναμική της πραγματικής φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας μιας χώρας/ περιοχής/ περιφέρειας.

Με βάση τις αρχές, τις αξίες και τη φιλοσοφία της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης όπως αυτή τα τελευταία είκοσι χρόνια αποτελεί τη θεμελιώδη αναφορά, αλλά και συστηματικό πεδίο ελεύθερης έρευνας, συζήτησης, αντιπαράθεσης λογικών και διαλεκτικών επιχειρημάτων, πολλής δουλειάς και δημιουργικής σύνθεσης στο Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ) του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου "Περιβάλλον και Ανάπτυξη"(Δ.Π.Μ.Σ. 2003), πραγματοποιήθηκαν με επίβλεψη των μελών της διδακτικής ομάδας του μαθήματος "Εισαγωγή στις επιστήμες της Ανάπτυξης και του Περιβάλλοντος":

1. Οι ομαδικές εργασίες
 - Οικονομική, Κοινωνική, Φυσική, Πολιτική Τεχνική-Τεχνολογική Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών της Ευρώπης (Άλπεις, Πυρηναία, Καρπάθια) με έμφαση στον πολιτισμό (2004),
 - Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Ελληνικού Νησιωτικού Χώρου (2004),
 - Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio De Janeiro -1992) Για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη και η Συμβολή της στη Σχέση Ανθρώπου - Περιβάλλοντος. Κριτική Παρουσίαση της Ιστορικής Εξέλιξης Πριν και Μετά. (2004),
 - Νόμοι Χωροταξίας και Πολεοδομίας. Κριτική προσέγγιση από τη σκοπιά της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης (2005),
 - Η Περιβαλλοντική Νομοθεσία στην Ελλάδα από την σκοπιά της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης (2005),
 - Οι Αναπτυξιακοί Νόμοι της Ελλάδας: κριτική προσέγγιση από την σκοπιά της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης (2005, 2014, 2017).
2. Οι συλλογικές διεπιστημονικές εργασίες, από το 2000 ως και σήμερα, στη σειρά με γενικό τίτλο "Ο δρόμος για την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη" όλων των Νομών και Νομαρχιακών Ενοτήτων των Περιφερειών της χώρας, καθώς και
3. Οι ατομικές εργασίες των μεταπτυχιακών φοιτητών/ φοιτητριών για όλα τα μείζονα ζητήματα/ προβλήματα του σύγχρονου κόσμου.

Όλες οι εργασίες είναι προσπελάσιμες από κάθε ενδιαφερόμενο στις βιβλιοθήκες του Δ.Π.Μ.Σ και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π στην Αθήνα και το Μέτσοβο.

Στην προσπάθεια ολιστικής διερεύνησης των ζητημάτων/προβλημάτων αυτών, όπως αυτά διαλεκτικά επηρεάζονται από θεσμικούς και εξωθεσμικούς παράγοντες, αλλά και επιδρούν

στην αναπτυξιακή διαδικασία κάθε χώρας, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές/ φοιτήτριες συζητούν αναλυτικά και κριτικά και την ενδεικτική απόπειρα που τους δίδεται π.χ. για τη διερεύνηση του “Μεταναστατευτικού/ Προσφυγικού Ζητήματος/ Προβλήματος” στις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, τεχνικές/τεχνολογικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις του, επειδή θεμελιώδης αρχή του Δ.Π.Μ.Σ. Περιβάλλον και Ανάπτυξη είναι η παραδοχή ότι η παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμός αποτελεί σε όλες τις βαθμίδες της και ιδιαίτερα στις διεπιστημονικές μεταπτυχιακές σπουδές, μια ισότιμη δημοκρατική διαδικασία, ουσιαστικής συμμετοχής και αλληλεπίδρασης αμοιβαία ωφελούμενων δασκάλων και μαθητών. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / φοιτήτριες καλούνται με αξιόπιστα επιχειρήματα να συμβάλλουν στην ανίχνευση, την τεκμηρίωση και την επισήμανση των αντίστοιχων αιτίων και συνεπειών καθώς και στην τυχόν συμπλήρωση, διόρθωση και τροποποίησή τους με βάση και το καταστάλαγμα των προπτυχιακών τους σπουδών και των βιωμάτων τους. Τέλος, σε όλα τα επίπεδα καταλήγουμε σε μια υπεύθυνη συζήτηση με επιχειρήματα, για να αναδειχθούν οι υπαίτιοι και οι ευθύνες τους, αλλά και όσα υφίστανται απρόκλητα και χωρίς ευθύνη τους, ως πολυδιάστατες ευθείες και παράπλευρες δυσμενείς επιπτώσεις τους, συνηθέστατα και κυρίως, οι φτωχότεροι και λιγότεροι ισχυροί γείτονες των θερέτρων τέλεσης των γεγονότων αυτών.

**Ενδεικτική απόπειρα ολιστικής διερεύνησης
μεγάλων σύγχρονων προβλημάτων,
Το προσφυγικό / μεταναστευτικό ζήτημα / πρόβλημα**

Πολιτική Διάσταση

Αίτια

- Αποικιοκρατία, Νεοαποικιοκρατία,
- Υπεράσπιση στρατηγικών συμφερόντων και γεωπολιτικών επιλογών υπερδυνάμεων (Υ),
- Αποσταθεροποίηση και/ή επιβολή υποτελών και εξαρτημένων καθεστώτων από Υ,
- Πολιτικοοικονομικός / Γεωστρατηγικός (π.χ. στο έδαφος της Συρίας) /ανταγωνισμός Υ (π.χ Η.Π.Α., Ρωσίας).
- Διατήρηση διεθνούς ή περιφερειακής ηγεμονίας Υ με όλα τα μέσα, με περιφερειακούς χωροφύλακες, με τοποτηρητές, με εγκατάσταση ξενόδουλων και διεφθαρμένων ηγεμόνων, με επεμβάσεις και πολέμους,
-
-

Συνέπειες

- Μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών,
- Υπερεθνικές (Δουβλίνο II) και σχετικές εθνικές πολιτικές,
- Ενίσχυση και άνοδος ακροδεξιών ρατσιστικών, ξενοφοβικών και φασιστικών κομμάτων,
- Καταπατήσεις Διεθνούς Δικαίου, ανθρωπίνων, κοινωνικών, πολιτικών και εργασιακών δικαιωμάτων,
- Ανισότιμες και διαφορικής ευαισθησίας πολιτικές αντιμετώπισης των προβλημάτων,
- Διαφορικών συμφερόντων πολιτικές «προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων» από Υ (Ουκρανία, Συρία, Λιβύη),
- Ανισότητα στην κατανομή των βαρών αντιμετώπισης των πολυδιάστατων προσφυγικών/μεταναστευτικών προβλημάτων,
-
-

Οικονομική Διάσταση

Αίτια

- Συνέπειες εφαρμογής “μνημονιακών” μέτρων “βοήθειας” και Δημοσιονομικής Προσαρμογής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σε υπερχρεωμένες χώρες,
- Εκμετάλλευση φθηνών ανθρώπινων διαθεσίμων,
- Υποκριτική/κερδοσκοπική δήθεν βοήθεια,
- Ληλασία φυσικών διαθεσίμων Τρίτου Κόσμου (Τ.Κ.),
- Απόκτηση γαιών (για βιοκαύσιμα, παραγωγή τροφίμων, βάσεις κ.λπ.),
- Εξασφάλιση γεωστρατηγικών διαδρόμων ενεργειακών διαθεσίμων από Υ,
- Απόλυτη κυριαρχία νεοφιλελευθερισμού, Ανεργία,
- Εξασφάλιση ενεργειακών και ορυκτών πηγών από Υ,
- Άνοιγμα, «απελευθέρωση» αγορών, GATTS, Π.Ο.Ε, Τ.Τ.Ι.Ρ, CETA, TPP, TISA,
-
-

Συνέπειες

- Ανεργία, Μείωση αμοιβών, Εκμετάλλευση,
- Κονσόρτια κερδοσκοπών «χορηγών» / «δωρητών»,
- Ανάλυση έργων αποκατάστασης καταστροφών,
- Εκατόμβες/απώλειες ζωής για το κέρδος των εγκληματιών λαθροδιακινητών,
- Φυλακές/στρατόπεδα/άσυλα,
- Άθλιες συνθήκες ζωής και στέγασης,
- Εκμετάλλευση σε όλα τα επίπεδα (γυναίκα, παιδική εργασία, trafficking),
-
-

Κοινωνική Διάσταση

Αίτια

- Όξυνση ανισοτήτων, Φτωχοποίηση λαών,
- Διώξεις αντιφρονούντων/διαφορετικών,
- Υπόθαλψη/Πρόκληση από Υ εμφυλίων συρράξεων,
- Υπόθαλψη/ενίσχυση εξτρεμιστών, Εξοπλισμός από Υ,
- Βία, Εγκληματικότητα, Καταπίεση,
- Έλλειψη ασφάλειας πληθυσμών / Εκπατρισμοί,
- Ανθρωπιστικές καταστροφές στο δρόμο προς τη «σωτηρία»,
-
-

Συνέπειες

- Φτώχεια, Άθλιες συνθήκες υγείας/παιδείας/διαβίωσης,
- Ξενοφοβία, Ρατσισμός, Εγκληματικότητα,
- Εκμετάλλευση εργασίας μεταναστών χωρίς χαρτιά,
- Ανασφάλεια, Καχυποψία, Φόβος/φοβίες,
- Συνειδητή ανυπαρξία πολιτικών και δράσεων παιδείας, πρόνοιας, υγείας, ασφάλειας, δικαιωμάτων,
- Ανασφάλιστη εργασία,
- Κυνήγι «μαγισσών»,
-
-

Πολιτισμική Διάσταση

Αίτια

- Επιβολή άκριτων πολιτικών επιλογών,
- Επιβολή πολιτισμικών προτύπων και lifestyles (κυρίως μέσω υπερπροβολής και προπαγάνδας, ιδιωτικών Μ.Μ.Ε),
- Θρησκευτικοί και πολιτικοί προσηλυτισμοί,
- Υπόθαψη φυλετικών και θρησκευτικών διαμαχών,
- Βεβήλωση αξιών, παραδόσεων, ηθών, γηγενών πληθυσμών (Γ.Π.),
- Βίαιες μετακινήσεις και εξόντωση Γ.Π.,
- Βίαια αλλαγή χρήσεων γης και εξάντληση εδαφών,
- Βίαιες αλλαγές αξιών, παραδόσεων, ηθών, τρόπων ζωής και παραγωγής,
-
-

Συνέπειες

- Καταστροφές πολιτιστικών θησαυρών και ιστορικών μνημείων,
- Ισοπέδωση και ομογενοποίηση πολιτισμικών στοιχείων,
- Εντάσεις στις χώρες διέλευσης/υποδοχής,
- Γκετοποίηση στις μεγαλουπόλεις υποδοχής,
- Μεταφορά θρησκευτικών/πολιτικών/πολιτισμικών κ.λπ. αντιπαραθέσεων,
- Αναβίωση/όξυνση φυλετικών/θρησκευτικών/ δογματικών διαμαχών,
- Γεωπολιτικές επιπτώσεις,
- Αναβίωση/Οξυνση εθνικών αντιθέσεων ιδίως στα «όρια»,
- Απώλεια τοπικής, ενδογενούς και παραδοσιακής γνώσης, σοφίας και πρακτικών,
-
-

Τεχνική/Τεχνολογική Διάσταση

Αίτια

- Απόκτηση/κλοπή σπάνιων/κρίσιμων υλών από Υ,
- Σχεδιασμός και εκτέλεση φαραωνικών έργων,
- Εγκατάσταση ρυπαινοσών βιομηχανιών σε “αναπτυσσόμενες χώρες”,
- Δοκιμαστήρια νέων οπλικών συστημάτων,
- Πειραματικά εργαστήρια επικίνδυνων διεργασιών,
-
-

Συνέπειες

- Κατασκευή και κατεδάφιση κατοικιών γκέτο μεταναστών,
- Αστικός χωροταξικός διχασμός,
- Πρόχειρες/προσωρινές/υποβαθμισμένες εγκαταστάσεις διαμονής/αναμονής,
- Έργα «προστασίας»/περιχαράκωσης των γηγενών πληθυσμών,
- Απώλεια παραδοσιακών τεχνικών,
-
-

Περιβαλλοντική Διάσταση

Αίτια

- Απομύζηση εδαφών, Αποψίλωση δασών,
- Διασπάθιση αλλά και σπάνιδα νερού,
- Χωρίς όρια ολική ρύπανση/μόλυνση/υποβάθμιση εδαφών, νερών και ατμόσφαιρας,
- Απόθεση τοξικών αποβλήτων πλούσιων κρατών,
- Φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές (κλιματική αλλαγή),
-
-

Συνέπειες

- Ολική υποβάθμιση ποιότητας ζωής γηγενών και μεταναστών,
- Ολική επιδείνωση συνθηκών εργασίας,
- Διχαστικά/απομονωτικά περιβάλλοντα,
-
-

Στη συνέχεια οι μεταπτυχιακοί φοιτητές/ φοιτήτριες συζητούν και συμβάλλουν με αντίστοιχο τρόπο στη διερεύνηση άλλων μεγάλων συγχρόνων ζητημάτων / προβλημάτων όπως π.χ (α) της υποβάθμισης των γεωργικών εδαφών (β) της βιοποικιλότητας και (γ) της εγκληματικότητας με την στήριξη επιστημονικών συνεργατών της διδακτικής ομάδας (Ελυα Μιχαηλίδου, Αγγελική Γεροντέλη, Ναταλί Δολόγλου), του παγκόσμιου πλούτου, του δημόσιου χρέους, της φτώχειας, της ανεργίας, της ενέργειας, της διατροφής, της κλιματικής αλλαγής κ.λπ., με στόχο την εμπέδωση ενός τρόπου κριτικής σκέψης που δεν θα μένει στην παθητική θέαση της επιφάνειας των γεγονότων, αλλά θα προσπαθεί να μπει στην καρδιά τους, να αντιλαμβάνεται τόσο την ουσία τους όσο και τις εναλλακτικές δυναμικές επιδράσεις τους στον Άνθρωπο, τη Φύση και την Κοινωνία και έτσι να εφοδιάζει τους μεταπτυχιακούς φοιτητές/ φοιτήτριες με πιο ώριμα και αξιόπιστα εργαλεία συλλογικών δράσεων κατανόησης, εκτίμησης και αντιμετώπισής τους.

Τα προβλήματα τα οποία επισημαίνονται στις διαδικασίες ανάπτυξης και ανέλιξης της συλλογικής διαδραστικής διεπιστημονικής διερεύνησης των αντικειμενικά πολύπλοκων προβλημάτων/ζητημάτων ανάπτυξης και περιβάλλοντος και ιδίως όσα αναφέρονται στην ουσία, την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της διαβούλευσης, επιχειρείται ν' αντιμετωπίζονται με τον καταλληλότερο κάθε φορά παιδαγωγικό τρόπο.

Τι (;) να κάνουμε ως το 2030

Έχουμε αναφερθεί κριτικά από το 1992 πολλές φορές, σε επανειλημμένες δημοσιεύσεις μας και μικρά κείμενα για συζήτηση, (που έχουν συγκεντρωθεί οι περισσότερες στον δικτυακό τόπο <http://drokos.webnode.gr/>), στο α-νόητο και φανακισμένο, παγκοσμιοποιημένο ιδεολόγημα της φερόμενης ως σωτήριας "βιώσιμης" ή "αιφόρου" νεοφιλελεύθερης "ανάπτυξης".

Στις αμέτρητες από τότε εσωτερικές, ανοιχτές ή κλειστές, κυβερνητικές, διεθνείς, θεματικές, κλαδικές και συνεδριακές προπαγανδιστικές παρουσιάσεις των "επιτευγμάτων" της στον σύγχρονο κόσμο και πέρα απ' τις ανέξοδες κατά καιρούς ευχολογικές, αλλά και "ευγενικά" αυτοκριτικές για τις τύχες, τις αυτοαξιολογήσεις του βαθμού και της προόδου πραγματοποίησης των κάθε φορά στόχων της, κάθε νοήμων πολίτης αντιλαμβάνεται εύκολα την απόλυτη αποτυχία της για το 99% του παγκόσμιου πληθυσμού. Πράγματι, ακολουθώντας τη διεπιστημονική μεθοδολογία (α) της ολοκληρωμένης απόδοσης της δυναμικής της μεταβολής επί τα βελτίω της ολικής πραγματικότητας σε κάθε χώρα και στο κοινό μας σπίτι,

τον πλανήτη γη γενικότερα, (β) του ελέγχου της αξιοπιστίας των υποθέσεων που τέθηκαν σε κάθε στοχοθέτηση και των αποτελεσμάτων της πειραματικής εφαρμογής των προταγμάτων της, η διεπιστημονική αλλά και η προφανής βιωματική αποδεικτική διαδικασία οδηγούσε και οδηγεί με μαθηματική νομοτελειακή ακρίβεια στο αδιαμφισβήτητο – πέραν των ελίτ και των κάθε τύπου ομοτράπεζων συναγελαζομένων της – συμπέρασμα ότι η ομογάλακτη με τη συνθήκη του Μάαστριχτ "βιώσιμη" ή "αιφόρος" ανάπτυξη επέτυχε να επιβεβαιώσει το ρηθέν από κολοσσούς της παγκόσμιας σκέψης αλλά και από τον κοινό νου, ότι στις συνθήκες της κυριαρχίας του καπιταλισμού οι πλούσιοι θα γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί, όλο και περισσότεροι και όλο και φτωχότεροι, σ' έναν πιο άδικο, άνισο, διαιρεμένο και αντιμαχόμενο κόσμο και σε πολιτικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, τεχνικό/τεχνολογικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Στη Διάσκεψη Κορυφής του Ρίο+20 στις 20-22 Ιουνίου του 2012 με θέμα «Το μέλλον που θέλουμε», οι διαπιστευμένοι εκπρόσωποι 191 κρατών μελών του Ο.Η.Ε., (μεταξύ των οποίων και πολλοί αρχηγοί κρατών με πολυάριθμες συνοδείες) και πολλών διεθνών οργανισμών και οι 10.047 εκπρόσωποι "μη κυβερνητικών οργανώσεων" (Μ.Κ.Ο) και άλλων "μειζόνων ομάδων", πήραν μέρος σε 500 κύριες και παράλληλες εκδηλώσεις και 3.000 ανεπίσημες συνεδριάσεις και κατέληξαν και πάλι σ' ένα μη δεσμευτικό ευχολογικό κείμενο, (χωρίς συγκεκριμένες δράσεις, χρονοδιαγράμματα υλοποίησής τους, ελεγκτικές διαδικασίες, θεσμισμένες διαδικασίες αξιολόγησης και λοιπά, μνημονιακής λογικής εργαλεία), σπουδαίο όμως ως φύλλο κοινωνικής συκής για τους αφελείς ποπολάρους των νεοφιλελεύθερων σε παγκόσμιο επίπεδο εξουσιών.

Έτσι οι αντίστοιχοι ίδιας ποιότητας Στόχοι της Χιλιετίας της "βιώσιμης" ή "αιφόρου" ανάπτυξης για την περίοδο 2000-2015 και της Ευρώπης 2020, έδωσαν από το 2012 τη σκυτάλη τους στους 17 νέους Στόχους της (Βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση, βιώσιμα αγαθά, νεολαία και εκπαίδευση, κλιματική βιωσιμότητα, καθαρή ενέργεια, βιοποικιλότητα, νερό, υγιείς θάλασσες και ωκεανοί, υγιή δάση, βιώσιμη γεωργία, πράσινες πόλεις, "επιχορηγήσεις και επενδύσεις", "νέοι δείκτες προόδου", πρόσβαση σε πληροφορίες, δημόσια συμμετοχή, πρόσβαση σε υπηρεσίες περίθαλψης, περιβαλλοντική δικαιοσύνη για τους φτωχούς και περιθωριοποιημένους, βασική υγεία).

Σήμερα πέντε χρόνια μετά, το 2017, αυτοί οι 17 σκοποί της "βιώσιμης" ή "αιφόρου" ανάπτυξης, ως Sustainable Development Goals (SDGs) με 169 στόχους για τη μεταμόρφωση του κόσμου μας, σε πείσμα της αμέσως ορατής και βιωμένης απ' τον καθένα, δυσμενέστατης για τη συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών του κόσμου πραγματικής πραγματικότητας, και συγκεκριμένα από τις 25.9.2015, αλλάζουν, μετασχηματίζονται και αναδιατάσσονται προκαλώντας την κοινή νοημοσύνη με την αχαλίνωτη ανερμάτιστη, μη δεσμευτική ευχολογική ψευδολογία τους.

Έτσι, μαθαίνουμε, από την 2030 Agenda for Sustainable Development, όσοι επιστημονικά και διεπιστημονικά ερευνούμε τα σχετικά πεδία για χρόνια, ότι με το μαγικό ραβδί των οικονομικών ελίτ και των ρεαλιστών όπου γης πολιτικών υπαλλήλων τους, μέχρι το 2030, με τις παγκοσμιοποιημένες, νεοφιλελεύθερες πολιτικές της "βιώσιμης" ή "αιφόρου" ανάπτυξης:

- «θα έχει δοθεί τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας παντού»,
- «θα έχει δοθεί τέλος στην πείνα, θα έχει επιτευχθεί επισιτιστική ασφάλεια, θα έχει βελτιωθεί η διατροφή και η βιώσιμη γεωργία»,
- «θα έχει διασφαλισθεί μια ζωή με υγεία και θα έχει προαχθεί η ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες»
- «θα έχει διασφαλισθεί η ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση με προαγωγή των ευκαιριών για δια βίου μάθηση»
- «θα έχει επιτευχθεί η ισότητα των φύλων και η χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών»

- «θα έχει διασφαλισθεί η διαθεσιμότητα και η βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής για όλους»
- «θα έχει διασφαλισθεί η πρόσβαση σε οικονομική, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους»
- «θα έχει προαχθεί η διαρκής βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη και η πλήρης απασχόληση και αξιοπρεπής εργασία για όλους»,
- «θα οικοδομούνται ανθεκτικές υποδομές, θα προάγεται η «ανοιχτή» και βιώσιμη βιομηχανοποίηση και θα ενθαρρύνεται η καινοτομία»,
- «θα μειώνεται η ανισότητα μέσα σε κάθε χώρα αλλά και μεταξύ των χωρών»,
- «θα δημιουργούνται ασφαλείς "προσαρμοστικές" βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινοι οικισμοί χωρίς αποκλεισμούς»,
- «θα έχουν διασφαλισθεί η βιώσιμη κατανάλωση και βιώσιμες μέθοδοι παραγωγής»,
- «θα αναλαμβάνεται "άμεση δράση" για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της»
- «θα υπάρξει προστασία και χρησιμοποίηση με βιώσιμο τρόπο των ωκεανών, των θαλασσών και των βιώσιμων θαλάσσιων πόρων για βιώσιμη ανάπτυξη»,
- «θα προωθείται η βιώσιμη χρήση των χερσαίων οικοσυστημάτων και δασών, θα καταπολεμάται η ερημοποίηση, θα αναστρέφεται η υποβάθμιση του εδάφους και της βιοποικιλότητας»,
- «θα προάγονται οι ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες, θα παρέχεται πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και θα οικοδομούνται αποτελεσματικοί θεσμοί σε όλα τα επίπεδα» και
- «θα ενισχύονται τα μέσα εφαρμογής και θα ανανεώνεται η Παγκόσμια Συνεργασία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη»

Παρά τις θεμιτές ενστάσεις για την πραγματική αξιοπιστία των παγκόσμιων στατιστικών, αλλά και αυτής καθεαυτής της αντικειμενικής δυνατότητας να υπάρξουν τέτοιες, με δεδομένες τις τεράστιες διαφορές και αποκλίσεις των σχετικών εθνικών υποδομών, θεσμών, νόμων, μεθόδων και τεχνολογιών, η ίδια η ζωή όπως βιώνεται, καταγράφεται, αποδίδεται και μπορεί να ερμηνευθεί μέσω σχετικών επιστημονικών και διεπιστημονικών ερευνών, συστηματικών πορισμάτων εκθέσεων στελεχών της ερευνητικής δημοσιογραφίας και τηλεοπτικών και κινηματογραφικών ταινιών τεκμηρίωσης, αποδεικνύει τις εγκληματικές ευθύνες των αφελών και ανίκανων προπαγανδιστών των συμφερόντων της παγκόσμιας ελίτ και για τη φούσκα που ξεκινώντας από το Ρίο το 1992 θα σκάσει σε όλον τον πλανήτη ως το 2030.

Θα διαπιστωθεί και πάλι τότε ότι και με αυτή τη φανταχτερή βιτρίνα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών, όπου γης, θα εξακολουθεί, όπως και τώρα, να φτωχοποιείται, να πεινάει, να μην έχει καθαρό νερό και ικανοποιητικές συνθήκες υγιεινής. Να στερείται της όποιας παιδείας, εφ' όσον δεν είναι πλούσιος και υγείας εφ' όσον δεν είναι ασφαλισμένος εργαζόμενος, να κρυώνει, να πυκνώνει τις στρατιές των ανέργων, των εκ περιτροπής, ευέλικτων ή ενοικιαζόμενων απασχολήσιμων, να εκπατρίζεται ως πρόσφυγας ή οικονομικός μετανάστης για να σωθεί από τους πολέμους των αφεντικών που υπερασπίζονται τα στρατηγικά τους συμφέροντα, τα κέρδη και τα πλεονάσματά τους, να χάνει κάθε μέρα και περισσότερα από τα ίχνη αξιοπρέπειας που του απόμειναν στον εικονικό παράδεισο της "βιώσιμης" ή "αειφόρου" (και διατηρήσιμης μόνο για το σύστημα) ψευδοοικονομικής ανάπτυξης και να βιώνει την όξυνση των κάθε φύσης ανισοτήτων σε όλα τα επίπεδα.

Το νέο προσευχητάρι της απόλυτης υποκρισίας της διεθνούς κοινότητας και των τυπικών και άτυπων θεσμών της, της γενικευμένης διαφθοράς, της διαπλεκόμενης κομματοκρατίας, των

συνειδητών και σκόπιμων ψευδών ειδήσεων του συστήματος, των χωρίς ποινές αναξιόπιστων και διαφορικής ευαισθησίας αξιολογήσεων, των στα λόγια απαγορευμένων αλλά στην πράξη ανεκτών, προσχεδιασμένων "απαραίτητων" και προστατευόμενων φορολογικών παραδείσων, του ασύδοτου επενδυτικού, χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου και των εξωδικαστικών "διευθετήσεων" κακουργηματικών συμπεριφορών του (όταν δεν αθώνεται απολύτως για ξέπλυμα μαύρου χρήματος, τοξικά επενδυτικά προϊόντα κ.λπ.) με ελαφρότατες ποινές, και των άγριων αγορών, διεκδικεί και αποκτά την όποια του υπόσταση από την έκπτωση της παιδείας των πολλών ως δικαιώματος μόρφωσης, κριτικής σκέψης και πολιτισμού, σε αγοραία τεχνοεπιστημονική κατάρτιση των έτσι κι αλλιώς αναλώσιμων πραιτοριανών τους, στους προεπιλεγμένους και προσχεδιασμένους επιχειρηματικούς θύλακες δήθεν αριστείας τους και τις μιμητικές αντιγραφές τους από "ανοιχτόμυαλους" πανεπιστημιακούς/πολιτικούς των όλο και περισσότερο υποχρηματοδοτούμενων και ιδιωτικοποιούμενων δημόσιων πανεπιστημίων και της χώρας μας από το 1992 κι εδώθε.

Στην προσπάθεια, λόγω και έργω, αντίστασης στις εγκληματικές αυτές δράσεις της νεοφιλελεύθερης διεθνούς και των φιλόδοξων όπου γης τοποτηρητών της, μέσα και έξω από τα πανεπιστήμια, αλλά και κόντρα σε κάθε τύπου λαϊκισμό, δογματισμό και ελέω Θεού ορθοδοξία, αναπτύχθηκε και αναπτύσσεται ένα σταθερό, συνεπές και ανοιχτό δίκτυο προσωπικών αντιστάσεων, ήθους, αξιοπρέπειας, δημιουργικής πράξης και παραδείγματος από πανεπιστημιακούς δασκάλους με ολοκληρωμένη προσωπικότητα, πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική συνείδηση και ανεξαρτησία. Ένα επιφανές μέλος της κοινότητας αυτής, ο τιμώμενος με τη διεπιστημονική διημερίδα μας φίλος και συνάδελφος Παναγιώτης Νούτσος, ακούραστος, ευρηματικός, πολυσχιδής και δοτικός σε ό,τι του ζητηθεί έχει την ευγνωμοσύνη μου και τις διαχρονικές ευχαριστίες μου για τη σταθερή συμβολή του στο Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Ε.Μ.Πολυτεχνείου "Περιβάλλον και Ανάπτυξη" και την πολύτιμη στήριξή του στο Ίδρυμα Ανάπτυξης του Μετσόβιου Κέντρου Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. για την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος και των τοπικών ευρωπαϊκών πολιτισμών, ως Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και των κριτικών επιτροπών του.

Η προσπάθεια όμως αυτή ασυντόνιστη αλλά και σε μεγάλο βαθμό αντιφατική έχει να αντιπαλέψει μια σειρά από ενδημούσες αδυναμίες όλων των δυνάμει ελπιδοφόρων συλλογικοτήτων.

Και συγκεκριμένα τη δυσπιστία, την έλλειψη εμπιστοσύνης, την περιχαράκωση στην οικεία, συνεπή, ασφαλή και δοκιμασμένη στάση και συμπεριφορά του καθενός, τη δυσκολία διεξαγωγής της οποιασδήποτε δημοκρατικής και ανυπόκριτης διαβούλευσης για την αντίληψη, την κατανόηση και το σεβασμό της "αλήθειας" και της άλλης, οσοδήποτε εκ πρώτης όψεως, συγγενικής πλευράς για τη διαμόρφωση όρων επιδίωξης – με αμοιβαία αποδεκτά επιχειρήματα – επάλληλων συνθέσεων, στην κατεύθυνση καθορισμού του κοινού σκοπού και των αρχών, των αξιών, των μέσων και των μεθοδολογιών επίτευξής του.

Έχομε υποστηρίξει (Ρόκος 1982, 2003β, 2010) την θεμελιακής σημασίας σχέση της φιλοσοφίας της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης με πυρήνα την κριτική σκέψη, τις Ολοκληρωμένες Αποδόσεις της ολικής πραγματικής πραγματικότητας και των προοπτικών της στο σύγχρονο κόσμο, και την παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμό με την ανάγκη βαθιάς κοινωνικής αλλαγής με δημοκρατικό, ειρηνικό, δημιουργικό και συμμετοχικό τρόπο, μακριά από την επιβιώνουσα ευτέλεια των χωρίς ουσία, τεκμηριωμένα επιχειρήματα και προγράμματα κομματικών διαγκωνισμών για μια εκ γενετής υποτελή και δοτή από τις παγκοσμιοποιημένες ελίτ δήθεν εξουσία.

Η λύση μπορεί να είναι αργή, επώδυνη αλλά ουσιαστική μόνο αν ο ίδιος ο Άνθρωπος ως πρόσωπο και ενεργός πολίτης και οι δημιουργικές και αποτελεσματικές συλλογικότητές του αποφασίσουν να πάρουν και πάρουν τις τύχες τους στα χέρια τους.

Τα παιχνίδια των εξουσιαστών και τα εξ αντιδράσεως ομολογά τους των δήθεν αντιεξουσιαστών, (που καμιά σχέση δεν έχουν με τους πραγματικούς ελευθεριακούς αγωνιστές, τη θεωρία, την πράξη και το παράδειγμά τους στην ιστορία), δεν θα έχουν πια κανένα νόημα και δεν θα ξεγελούν παρά μόνο εκείνους που θέλουν να ξεγελασθούν.

Αναφορές και άλλη σχετική βιβλιογραφία

Cargemini and RBC Wealth Management, “World Wealth Report 2015”, 2015.

Γεροντέλη Α., “[Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη: Συσχετισμοί και Κριτικές Προσεγγίσεις](#)”, στο Μανωλάς Ε.Ι. Τσαντόπουλος Γ. (Επιμ.), 8ος τόμος της σειράς Θέματα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων με θέμα: Περιβαλλοντική εκπαίδευση και επικοινωνία. Τμήμα Δασολογίας και Διαχείρισης Φυσικών Πόρων, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, σελ.1-19, 2016.

Γεροντέλη Α., “[Πρωτοβουλίες αλληλέγγυας, συνεργατικής, ανταλλακτικής οικονομίας. Μια εναλλακτική λύση στην πολυδιάστατη κρίση](#)”, στο 7ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. “Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη στην Ελλάδα στα χρόνια της πολυδιάστατης κρίσης”, 12-15 Σεπτεμβρίου, 2013

Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) "Περιβάλλον και Ανάπτυξη", “Σχεδιασμός και Συγκρότηση 1994-1997. Δομή Λειτουργία και Απολογισμός 1997-2003”, Επιστημονική Επιμέλεια: Καθ. Δ.Ρόκος, Αθήνα, Δεκέμβριος 2003.

Δολόγλου Ν., “[Ο οικιστικός πλούτος των απομονωμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών ως θεμέλιο της Ολοκληρωμένης τους Ανάπτυξης](#)”, 8ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών και Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών». Μέτσοβο, 22-24 Σεπτεμβρίου, 2016_α

Dologlou N, and Katsoni V., “Ecotourism in Protected Areas, A Literature Review”, Ecoclub.com, Ecotourism Paper Series, Nr38, 2016_β.

Koroneos C. J. and Rokos D., “[Sustainable and Integrated Development—A Critical Analysis](#)”, Sustainability, 4: 141-153, doi:10.3390/su4010141, 2012.

Κώτσιος Β., Δημοπούλου Ε., Κουτσόπουλος Κ., Ρόκος Δ., “[Περιβάλλον και Ανάπτυξη. Διεπιστημονικές αναζητήσεις στις ορεινές περιοχές της Ηπείρου](#)”, 8ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών και των Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών. Μέτσοβο, 22-24 Σεπτεμβρίου, 2016

Kotsios V., “LISADEMAS. A life satisfaction decision making system for integrated community development planning”. “In the Handbook of Community Well-Being”. Phillips R. & Wong C. (editors). International Handbook of Quality of Life series. Springer 2017.

Μιχαηλίδου, Ε., “Κοινή Αγροτική Πολιτική και Οικογενειακή Γεωργία. Η Περίπτωση των Ορεινών Περιοχών, Ερευνητική Εργασία στο πλαίσιο του Εκπαιδευτικού Προγράμματος Ερευνητών «Ευρωπαϊκή Αγροτική Διακυβέρνηση (Κωδ. ΕΣ 104/2014)», 15 Οκτωβρίου –26 Νοεμβρίου 2014, Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2014.

Μιχαηλίδου Ε. και Ρόκος Δ., “[Κριτική Ανάλυση της Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Ορεινές Περιοχές](#)”, 6ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και

- του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών», ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π., Μέτσοβο, 16-19 Σεπτεμβρίου, 2010.
- Oxfam, “An Economy for the 99%. It’s time to build a human economy that benefits everyone, not just the privileged few”, Oxfam Briefing Paper, January 2017.
- Oxfam, “An Economy for the 1%. How privilege and power in the economy drive extreme inequality and how this can be stopped”, Oxfam Briefing Paper, January 2016.
- Παπαδημάτου Α. και Ρόκος Δ., [“«Βιώσιμη» και Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές της Ελλάδας και του Κόσμου](#)”, Πρακτικά 3ου Διεπιστημονικού Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών. Θεωρία και Πράξη», Ε.Μ.Πολυτεχνείο – Δήμος Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου 2001, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, Μέτσοβο, Επιστημονική Επιμέλεια Καθ. Δ. Ρόκος, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2004, Αθήνα σελ. 141-171, 2004.
- Ρόκος Δ., Κείμενα για την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, το Ολοκληρωμένο Αναπτυξιακό Κτηματολόγιο, την Πολιτική Γης, την Γεωπολιτική, τις Ολοκληρωμένες Αποδόσεις της Φυσικής και Κοινωνικοοικονομικής Πραγματικότητας, τους Ολοκληρωμένους Αναδασμούς, την Παιδεία, την Έρευνα και την Τεχνολογία κ.λπ., και μικρά κείμενα για συζήτηση, <http://drokos.webnode.gr/>
- Ρόκος Δ., [“Η ολική πραγματική πραγματικότητα και η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών και των Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών σήμερα”](#), 8ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών και των Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών. Μέτσοβο, 22-24 Σεπτεμβρίου, 2016
- Ρόκος Δ., [“Μπορούν να υπάρξουν βιώσιμα μοντέλα ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές στον αστερισμό της “βιώσιμης” ανάπτυξης; Η θεωρία και η πράξη της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης”](#), Προσκεκλημένη εισήγηση, “Ελληνογερμανικό Αναπτυξιακό Συνέδριο” του Ιδρύματος Μεσογειακών Μελετών και του Ιδρύματος Fridrich Ebert, Ιωάννινα 14-15 Ιουνίου 2013.
- Ρόκος Δ., [“Παιδεία, Έρευνα, Τεχνολογία. Από το Χτες στο Αύριο”](#), Εναρκτήρια Ομιλία στο 5ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. «Παιδεία, Έρευνα, Τεχνολογία. Από το Χτες στο Αύριο», Μέτσοβο, 27-30 Σεπτεμβρίου 2007, Εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα, 2011.
- Ρόκος Δ., [“Δημόσιο Πανεπιστήμιο. Το τελευταίο οχυρό αντίστασης της κριτικής σκέψης”](#), Ουτοπία, Τ.92, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2010.
- Ρόκος Δ., [“Το δημόσιο Πανεπιστήμιο στα χρόνια της ασυδοσίας των αγορών. Αντιστάσεις και Κερκόπορτες”](#), Πρακτικά 4^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης "Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης", Πάτρα 6-8.10.2006, (Μπουζάκης Σ. επιμ.), Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2008.
- Ρόκος Δ., [“Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου. Προβλήματα, Δυνατότητες και Περιορισμοί”](#), στο 4ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου», Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, 23-26 Σεπτεμβρίου 2004. Επιστημονική Επιμέλεια Καθ. Δ. Ρόκος, Εκδοτικός Οίκος Α.Α Λιβάνη, Αθήνα, 2007.
- Ρόκος Δ., [“Περιβάλλον και Ανάπτυξη. Διαλεκτικές σχέσεις και διεπιστημονικές προσεγγίσεις”](#), Συλλογικός τόμος. Εισαγωγή-επιμέλεια Δ. Ρόκος, Εναλλακτικές εκδόσεις, σελ. 255, Αθήνα, 2005.
- Ρόκος Δ., [“Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές. Θεωρία και πράξη”](#). Πρακτικά 3ου Διεπιστημονικού Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών. Θεωρία και Πράξη», Ε.Μ.Πολυτεχνείο – Δήμος Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου 2001, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, Μέτσοβο, Επιστημονική Επιμέλεια Καθ. Δ. Ρόκος, Εναλλακτικές Εκδόσεις, σελ. 79-140, Αθήνα 2004.

- Ρόκος Δ., “[Από τη "Βιώσιμη" ή "Αειφόρο" στην Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη](#)”, Εκδ. Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 2003α.
- Ρόκος Δ., “[Νόμος Πλαίσιο 1268/82. Πριν, Κατά και Μετά Είκοσι Έτη](#)”, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2003β.
- Ρόκος Δ., “[Το Τέλος του Πανεπιστημίου \(;\) ή Το Πανεπιστήμιο στην Εποχή της "Λευκής Βίβλου"](#)”, Ουτοπία, τ. 24, σελ. 107-127, Αθήνα, 1997 και στο Ρόκος Δ., “Από τη "Βιώσιμη" ή "Αειφόρο" στην Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη”, Εκδ. Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 2003α.
- Ρόκος Δ., “[Αλλαγή στην Παιδεία. Παιδεία για την Αλλαγή](#)”, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1982
- Σμπώκος Γ., “Η επινόηση της αειφορίας”, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, 2015.
- Σουμάχερ, Ε.Φ. "Το Μικρό είναι Όμορφο", Μετάφραση Φαράντος Χοϊδάς και Όλγα Τρέμη, Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα, 1980.
- United Nations Development Programme, "Human Development Report 2003. Millennium Development Goals: A compact among nations to end human poverty", Oxford University Press, Oxford, 2003.
- United Nations Development Programme, "Human Development Report 2002. Deepening Democracy in a Fragmented World ", Oxford University Press, Oxford, 2002.
- United Nations Development Programme, "Human Development Report 2001. Making New Technologies Work for Human Development", Oxford University Press, Oxford, 2001.
- United Nations Development Programme, "Human Development Report 1999. Globalization with a Human Face", Oxford University Press, Oxford, 1999.
- World Commission on Environment and Development, "Our Common Future", Oxford University Press, Oxford, 1987.

Δικτυακοί τόποι

- Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου "Περιβάλλον και Ανάπτυξη":
<http://environ.survey.ntua.gr/el/>
- Ιστοσελίδα με κείμενα του Καθ. Δημήτρη Ρόκου για την Παιδεία και την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη:
<http://drokos.webnode.gr/>
- Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. για την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος και των ευρωπαϊκών πολιτισμών :
<http://www.ntua.gr/MIRC/>